

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

**Formální dobrovolnictví jako životní zkušenost
věřícího dobrovolníka**

Anna Mikanová

Vedoucí práce: Mgr. Magdaléna Šťovíčková Jantulová

Studijní obor: Studium humanitní vzdělanosti

Praha 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. 1. 2015

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Magdaléně Šťovíčkové Jantulové za mnoho cenných rad a připomínek, které mi v průběhu psaní práce poskytla. Děkuji dále svým rodičům, kteří mi umožnili studium prodloužit. Jsem jim vděčná za jejich trpělivost a podporu.

Obsah

1	Úvod.....	- 5 -
2	Teoretická část	- 7 -
2.1	Definice dobrovolnictví	- 7 -
2.1.1	Dobrovolnictví: svobodně zvolená činnost?	- 8 -
2.1.2	Formální versus neformální dobrovolnictví	- 10 -
2.2	Proč se lidé stávají formálními dobrovolníky?	- 11 -
2.3	Dobrovolnictví a náboženství	- 14 -
2.3.1	Dobrovolnictví a sociální síť.....	- 15 -
2.3.1.1	Sociální síť: náboženská obec.....	- 17 -
2.3.1.2	Dobrovolnictví věřících a sociální síť: diskuse	- 18 -
2.3.2	Dobrovolnictví věřících a subjektivní religiozita	- 21 -
2.4	Dobrovolnictví dospělého člověka	- 24 -
3	Metodologická část	- 27 -
3.1	Výzkumná strategie a technika sběru dat	- 27 -
3.2	Výběr vzorku a prostředí výzkumu	- 28 -
3.3	Metoda vyhodnocování a interpretace získaných dat	- 30 -
3.4	Etické otázky společenskovedního výzkumu	- 31 -
4	Empirická část.....	- 33 -
4.1	Cesta k dobrovolnictví	- 33 -
4.2	Dobrovolnictví jako činnost svobodně zvolená?	- 38 -
4.3	Podoba dobrovolnické činnosti.....	- 40 -
4.4	Dobrovolnictví a životní fáze dobrovolníka	- 41 -
4.5	Význam dobrovolnictví v životě věřícího dobrovolníka	- 43 -
4.5.1	Dobrovolnictví jako vztah	- 45 -
4.5.2	Dobrovolnictví jako činnost, která má smysl	- 47 -
4.5.3	Dobrovolnictví jako prostor pro to být užitečný	- 51 -
4.5.4	Dobrovolnictví jako příležitost k využití svých schopností	- 52 -
5	Závěr	- 55 -
6	Seznam použité literatury.....	- 61 -

1 Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám formálním dobrovolnictvím dospělých věřících - praktikujících katolíků. Téma bakalářské práce jsem zvolila na základě prostudované literatury a po konzultaci s vedoucím bakalářské práce. Při výběru tématu sehrálo určitou roli i to, že mi je problematika dobrovolnictví blízká. Sama sice nemám s dlouhodobou dobrovolnickou činností zkušenost, věnuji se dobrovolnictví spíše jednorázově, ale osobně znám několik koordinátorů dobrovolníků a pohybuji se mezi věřícími lidmi katolického vyznání. Na začátku mou zvědavost upoutalo poznání podpořené mnoha výzkumy, že formální dobrovolnictví a náboženská víra spolu koreluje. Náboženská víra má pozitivní vliv na dobrovolnictví. V odborné literatuře lze nalézt doklady o tom, že lidé, kteří se účastní života církve, často navštěvují bohoslužbu, se také častěji angažují jako dobrovolníci (Musick, Wilson, 2008; Becker, Dhingra, 2001; Wuthnow, 1991). To mě přivedlo na myšlenku hlouběji se zabývat právě touto skupinou lidí.

Při studiu odborné literatury mě zaujalo, že převážná většina odborníků zkoumá formální dobrovolnictví věřících kvantitativně (Wilson, Janoski, 1995; Park, Smith, 2000; Wilson, Musick, 1997). Častější zapojení věřících lidí do formálního dobrovolnictví vysvětlují odkazem na sociální sítě jedince (Becker, Dhingra, 2001; Musick, Wilson, 2008; Park, Smith 2000). Věřící lidé se s větší pravděpodobností stávají dobrovolníky, protože mají více přátel se zkušenostmi s dobrovolnickou činností, dochází mezi nimi k častým interakcím a mají větší šanci, že je někdo k dobrovolnické činnosti vyzve. Společensví věřících lidí nabízí velký prostor pro časté sociální interakce, a tak má pozitivní vliv na formální dobrovolnictví (Musick, Wilson, 2008). Vzhledem k tomu, že v odborné literatuře převažují výzkumy kvantitativní, rozhodla jsem se přistoupit k tomuto fenoménu kvalitativně a nahlédnout formální dobrovolnictví očima věřících dobrovolníků. Domnívám se, že kvalitativní výzkumná strategie pomůže k lepšímu porozumění formálnímu dobrovolnictví věřícího člověka. Jsem přesvědčena, že vzhledem k tomu, že výzkum bude prováděn narativními rozhovory, bude mít dobrovolník dostatečný prostor, aby ukázal, jak o své dobrovolnické činnosti přemýšlí.

Mým záměrem v bakalářské práci je porozumět tomu, jak věřící dospělý dobrovolník nahlíží na svou dobrovolnickou činnost a jak ji chápe. Zaměřila jsem se na konkrétního jedince a zjišťovala jsem, jaký význam má pro něj samotného jeho dobrovolnická činnost.

Tato bakalářská práce je strukturována do tří částí. V teoretické části se nejprve zabývám tím, co je to dobrovolnictví, a zvláštní pozornost věnuji otázce, zda lze říci, že je dobrovolnická činnost opravdu svobodně zvolená. V další kapitole této části se věnuji rozdílům mezi formálním dobrovolnictvím, na které je moje práce zaměřena, a neformálním dobrovolnictvím. A abych porozuměla tomu, jak dobrovolník nahlíží na svou dobrovolnickou činnost, věnovala jsem další kapitolu motivaci, která vede člověka k rozhodnutí pro dobrovolnictví. Jádrem teoretické části je pak seznámení čtenáře s poznatky odborníků, kteří se dobrovolnictvím věřících lidí zabývají. V této části práce vycházím z odborné sociologické a psychologické literatury, ale větší důraz kladu na sociologický pohled na danou problematiku. Poslední kapitola pojednává o dobrovolnictví lidí starších 18 let, protože v bakalářské práci zkoumám tento fenomén v životě dospělých. Teoretické ukotvení práce vychází převážně ze zahraničních autorů, nejčastěji z anglo-amerického kontextu. Českých materiálů vztahujících se k dané problematice je zatím nedostatek.

Poté následuje metodologická část, ve které popisuji a zdůvodňuji metodologické volby učiněné ve výzkumu. Součástí metodologické části je, že si formuluji výzkumnou otázku, na kterou během výzkumu hledám odpověď, podrobně popíši výzkumný vzorek, popíši metodu vyhodnocování dat a jakým způsobem jsem zajistila, aby ve výzkumu byly dodrženy etické zásady společenskovedního výzkumu. V poslední empirické části prezentuji výsledky výzkumu. Nedílnou součástí závěrečné části je pak diskuse nad těmito poznatky.

2 Teoretická část

2.1 Definice dobrovolnictví

Dobrovolnictví podle Wilsona (2000) představuje aktivitu, v rámci které jedinec dává svůj čas ku prospěchu druhým lidem, skupině či nějaké organizaci. Nicméně v odborné literatuře zabývající se dobrovolnictvím se neseťkáme s jedinou obecně přijímanou definicí dobrovolnictví. Různí autoři kladou důraz na odlišné aspekty tohoto jevu. Avšak Dekker a Halman (2003) se domnívají, že mezi jednotlivými definicemi lze vysledovat alespoň tři, čtyři společné prvky. Dobrovolnictví je nepovinné, je prováděné ve prospěch druhých, společnosti jako celku či nějaké určité organizace, je neplacené a uskutečňuje se prostřednictvím nějaké organizace.

Cnaan a kol. (1996) si také všímají toho, že termín dobrovolnictví je často velice mlhavý a že je potřeba najít nějaký jednotící rámec tohoto termínu, který by jasně vymezil, co ještě dobrovolnickou aktivitou je a co už naopak není. Zkoumali všemožné definice dobrovolnictví a určili čtyři znaky společné všem dostupným definicím. Za prvé je podstatné, aby činnost byla ze své povahy dobrovolná. Konceptuální problém svobodnosti dobrovolnictví považují pro tuto práci za klíčový, a proto mu níže věnují samostatný prostor. Za druhé se diskutuje o tom, zda je dobrovolnická činnost zcela bez nároku na odměnu, zda je nějaká forma odměny či náhrady přípustná. Pro některé autory je faktor odměny v dobrovolnictví přijatelný pouze tehdy, když je odměna menší hodnoty než práce poskytovaná dobrovolnickou službou. V odborné literatuře se však objevují ve vztahu k odměňování dobrovolníků různá stanoviska. Většina autorů se shoduje, že dobrovolnická činnost je bez nároku na finanční odměnu. Dobrovolník však může mít z dobrovolnictví i jiné než finanční benefity: například uspokojení ze smysluplné činnosti, zvýšení si reputace atd.

Třetím faktorem je záštita, pod kterou je dobrovolnická činnost vykonávána. Některé definice zahrnují do dobrovolnictví pouze aktivitu řízenou nějakou organizací, jiné sem začleňují i neformální pomoc přáteli, či sousedovi.

Posledním společným faktorem, který můžeme najít ve zkoumaných definicích, je prospěch z dané činnosti. V některých případech je silně vyžadováno, aby z činnosti profitovaly výhradně cizí osoby, tedy osoby, které dobrovolník nezná a nemá s nimi bližší vztah. Jinde se připouští, aby v okruhu příjemců dobrovolnické aktivity byly i osoby s podobným zázemím jako má dobrovolník. Tím jsou myšleni lidé příbuzní, lidé stejného vyznání, etnické skupiny, genderu atd.

Abychom lépe pochopili, kdo je dobrovolník, musíme se podívat také na to, jak ho vnímá veřejnost. Cnaan a kol. (1996) se zaměřili na tuto problematiku a ve výzkumu prokázali, že lidé chápou dobrovolníka jako člověka, jehož čisté náklady z činnosti, například čas věnovaný dobrovolnictví, síla na tuto činnost vynaložená apod. převyšují přínosy, kterými může být například zlepšení jeho vlastního sociálního statutu, získání pracovních zkušeností a dalších dovedností a rozšíření výhodných kontaktů.

Na dobrovolnictví jako činnost, která má být nepovinná a tedy svobodně zvolená a která se odehrává v kontextu organizace, nahlíží podobně také Penner (2002). Ten dobrovolnictví definuje jako dlouhodobé, plánované prosociální chování, vykonávané ve prospěch druhých lidí a pod záštitou nějaké organizace. Dobrovolnictví je tedy činnost probíhající po nějaký delší časový úsek, je promyšlená a plánovaná a neméně podstatné je, že je svobodně zvolená. Je důležité, že z okruhu příjemců dobrovolnické práce jsou vyloučeny blízké osoby, takže dobrovolník není k činnosti motivován pocitem osobní povinnosti. Pro účely bakalářské práce budu vycházet z Pennerovy definice dobrovolnictví.

2.1.1 Dobrovolnictví: svobodně zvolená činnost?

Z výše uvedených definic dobrovolnictví je patrné, že autoři se víceméně shodují na tom, že dobrovolnická služba by měla být otázkou svobodné volby člověka. Svobodná volba je jedním ze základních atributů dobrovolnictví (Frič, Pospíšilová, 2010). Jak by mohla být dobrovolnická činnost skutečně dobrovolná, kdyby ji jednotlivec nevykonával zcela svobodně, z vlastní vůle? Otázka svobodné volby v dobrovolnictví však může být v jistých ohledech problematická.

V odborné literatuře se diskutuje o tom, zda je dobrovolnická činnost opravdu svobodně zvolená (Dekker, Halman, 2003; Frič, Pospíšilová, 2010). Člověk se ve svém životě mnohdy dostane do situací, kdy může dobrovolnickou aktivitu jen stěží odmítnout. Jako příklad lze uvést dobrovolnickou práci studentů za kredity, či dobrovolnickou činnost, ve které jedinec získá potřebné zkušenosti a dovednosti pro lepší uplatnění na trhu práce, pro kariérní růst atd. Dalším příkladem může být dobrovolnická práce, která pomáhá dlouho nezaměstnaným lidem znovu si osvojit pracovní návyky a zapojit se do pracovního procesu. Její součástí jsou však nezřídka i nějaké finanční sankce, a tak je pro člověka mnohem těžší ji odmítnout (Dekker, Halman, 2003).

Někdy člověk může cítit, že byl k dobrovolnické činnosti „donucen“ jakýmsi vnitřním pocitem morální či náboženské povinnosti. Jistou formou morálního donucení může být situace, kdy se rodiče cítí zavázáni pomáhat v kroužku, kam chodí jejich dítě (Frič, Pospíšilová, 2010). Svobodná volba je velkou otázkou i u věřícího člověka. Může mít pocit, že nemá jinou možnost, než se do dobrovolnické aktivity zapojit (Dekker, Halman, 2003).

O konání dobra z vlastní vůle se hovoří také v souvislosti s normativistickým pohledem na motivace jedince k dobrovolnictví (Frič, Pospíšilová, 2010). Ve společnosti existuje poměrně mnoho norem, které fungují jako stimuly k dobrovolnické činnosti. Není pochyb o tom, že společnost na člověka působí. Jistou míru donucení můžeme pozorovat také tehdy, když se jedinec rozhodne pro dobrovolnictví z obavy ze sociálního vyloučení a izolace (Dekker, Halman, 2003). Člověk je situován v určitém místě ve společnosti, je obklopen lidmi, s kterými musí vycházet, a musí dodržovat určité závazky, aby život ve společnosti vůbec mohl fungovat. Frič a Pospíšilová (2010) uvádějí, že u normativní motivace se však musí jednat o tzv. neformální povinnost, zodpovědnost či donucení ze strany okolí. Jde tedy o vnitřní ztotožnění s danou povinností. Dobrovolník se ztotožnil sám se sebou jakožto symbolem dobrého člověka, případně křesťana, zkrátka člověka, který je nápomocný a pro ostatní koná dobro. Ztotožnit se však může i s určitou ideologií, která si dává za cíl vytvoření lepší společnosti, nebo s ideálem ctnostného občana.

2.1.2 Formální versus neformální dobrovolnictví

Formální dobrovolnictví se v odborné literatuře odlišuje od tzv. dobrovolnictví neformálního. Jak ve své knize podotýkají Frič a Pospíšilová (2010), většina výzkumů zabývajících se dobrovolnictvím se zaměřuje na dobrovolnictví formální. To znamená dobrovolnictví, které se odehrává prostřednictvím nějaké organizace. Organizační kontext zdůrazňuje i definice výše uvedené. Pomáhat druhým lidem však můžeme i mimo strukturu nějaké organizace. Neformální dobrovolnictví tak může být definováno jako „*trvající, neplacené služby, které jednotlivci poskytují mimo formální strukturu organizace.*“ (Finkelstein, Brannick, 2007, s. 104 in Frič, Pospíšilová, 2010). Jde tedy zpravidla o bezplatnou nezprostředkovanou pomoc bližnímu, někomu potřebnému. Diskutuje se také o tom, zda za neformální dobrovolnictví můžeme považovat pomoc příbuzným (Frič, Pospíšilová, 2010). Podstatné je, aby činnost nebyla prováděna z pocitu osobní povinnosti pomoci. Proto se Penner (2002) domnívá, že by ani jeden typ dobrovolnictví neměl zahrnovat pomoc blízkým lidem. Zde se totiž může vytvořit pocit vzájemné reciprocity a člověk potom pomáhá proto, že cítí závazek a tedy povinnost druhé osobě pomoci. Nicméně je důležité, že formální dobrovolnictví se na rozdíl od dobrovolnictví neformálního odehrává v kontextu nějaké organizace a že neformální dobrovolnictví je záležitostí více soukromou a neorganizovanou. Formální dobrovolnictví je spíše věcí veřejnou, naproti tomu neformální dobrovolnictví věcí soukromou (Wilson, Musick, 1997). Vzhledem k tomu, že neformální dobrovolnictví nebývá v odborné literatuře tak dobře konceptuálně uchopené (Frič, Pospíšilová, 2010), jsem se rozhodla v práci zaměřit na dobrovolnictví formální.

Wilson (2000) ještě uvádí rozdíl mezi dobrovolnictvím a spontánní pomocí, která vyžaduje rychlou reakci a pohotové vyhodnocení situace. V takovém případě jde jen o krátkodobou akci. Dobrovolnická činnost naopak vyžaduje více času a úsilí, promyšlení situace a dlouhodobou ochotu se angažovat. Také Wilson (2000) se dotýká tématu osobní povinnosti. Odlišuje od dobrovolnictví péči o blízké osoby, členy rodiny a přátele. Zastává totiž názor, že tyto vztahy v sobě obsahují jistý závazek, který se v dobrovolnictví neobjevuje. Nevyklučuje však neformální pomoc ze sféry dobrovolnictví.

2.2 Proč se lidé stávají formálními dobrovolníky?

Lidé, kteří se věnují dobrovolnické činnosti, dobrovolně poskytují svůj čas, schopnosti, energii a služby ve prospěch druhých lidí. Podle Wilsona (2000) je důležité přemýšlet o tom, co lidi vede k dobrovolnické činnosti. Právě motivy jsou tím klíčovým faktorem, který organizuje náš každodenní život. Hrají důležitou roli, když se chceme dozvědět něco o tom, jak lidé přemýšlejí o své dobrovolnické činnosti. Neměli bychom je při přemýšlení o dobrovolnictví opomíjet. Co vede lidi k tomu, aby se věnovali dobrovolnické činnosti? Dekker a Halman (2003) uvádějí, že vysvětlení motivů můžeme hledat buď v osobnosti jedince, nebo v podmínkách, ve kterých se jedinec právě nachází.

V prvním případě se pracuje s pojetím tzv. „prosociální osobnosti“ (Frič, Pospíšilová, 2010), kterou její charakteristické vlastnosti, potřeby a hodnoty motivují k tomu pomáhat druhým. V rámci tohoto psychologického přístupu se rozlišuje motivace altruistická, nezištná touha pomáhat druhým. Pro altruistickou motivaci je typický soucit s trpícími, láska k bližnímu, empatie a milosrdenství, touha konat dobro pro celou komunitu, společnost, lidstvo atd. Druhým typem je motivace egoistická, která připouští, že člověk může dobrovolnictvím sledovat své osobní zájmy. To však nevyklučuje, že tím koná dobro pro ostatní lidi.

Normativní motivace spadá do druhého přístupu sociologického, který klade důraz především na kontextuální faktory. A výzkumy prokazují, že lidé činí v náboženských a církevních dobrovolnických organizacích jsou k činnosti motivováni právě především normativně. Dekker a Halman to vyjádřili následovně: *„Lidé mají tendenci dělat určité věci, ne proto kým jsou, ale proto, kde jsou“* (Dekker, Halman, 2003, s. 3). Takovými kontextuálními faktory mohou být například postoje našich významných druhých, přátel, členů rodiny. Dalšími faktory mohou být nejrůznější sankce nebo naopak odměny ze strany společnosti, dále náboženská povinnost apod. Společnost má celou škálu prostředků, jak si zajistit, aby se člen společnosti choval patřičným způsobem. Jmenujme například sankce za snahy vyhybat se dobrovolnické práci pro komunitu, či naopak společenské odměny, když se člověk snaží dosáhnout ideálu dobrého člověka (Frič, Pospíšilová, 2010). Tato perspektiva předpokládá,

že „dobrovolnické chování vyplývá ze socializace jednotlivců ve skupinách“ (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 108). Aby hodnoty, které jedinec uznává, vedly k dobrovolnickému chování, musí být podpořeny konkrétními normami, jejichž dodržování je kontrolováno a následně odměňováno. Jejich případné porušování pak trestáno. Podle Musicka a Wilsona (2008) hodnoty samy o sobě nevedou ke specifickému sociálnímu chování. Je nezbytné, aby byly podpořeny ještě sociálně podmíněnými normami. Hodnoty nám sice dávají nejširší vodítko pro naše sociální jednání, ale teprve normy nám pomohou zacílit naše chování určitým směrem. Normy jsou pravidla chování, které nám udávají, jak bychom se měli, či naopak neměli chovat v určitých situacích. Normy vycházejí z našich hodnot. Musick a Wilson (2008) nacházejí tři zásadní normy, které fungují jako stimul k dobrovolnické činnosti. Za prvé je to norma generalizované reciprocit, tedy očekávání, že naše dobré skutky budou v budoucnosti oplaceny. Za druhé se jedná o normu spravedlnosti, tedy projev nesouhlasu s nespravedlností. Nespravedlnost není správná a je potřeba ji potírat i u těch, kteří se nemohou sami bránit. A poslední normou je norma sociální zodpovědnosti, která po nás vyžaduje, abychom upřednostnili blaho společnosti před naším osobním zájmem. Tato norma zahrnuje křesťanskou či občanskou povinnost pomáhat bližnímu v nouzi.

Sociální okolí člověka, konkrétně komunita, jíž je jedinec součástí, nabízí bohaté podněty k dobrovolnictví. „*Nejdůležitější roli motivátora dobrovolnické participace v sociálním kontextu však hraje komunita*“ (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 109). Frič a Pospíšilová (2010) si všímají, že právě komunita vytváří nespočet příležitostí pro dobrovolnictví, už například tím, že se v jejím prostředí vytváří klima důvěry a svépomoci. Jedinci v určité komunitě mají tendenci sdílet kolektivní identitu, která je motivuje k obětování se pro dobro celé skupiny. Dobrovolníci mohou také dobrovolnickou činnost vnímat jako prostředek k zařazení se do společnosti, či naopak jako příležitost vyhnout se vyloučení ze skupiny. Na dobrovolnickou činnost může být v očích dobrovolníka nahlíženo jako na možnost, jak strávit nějaký čas s pro něj sympatickými lidmi, přáteli a v budoucnu možnými partnery. Dobrovolnická aktivita se může pro dobrovolníka stát také věcí společenské prestiže, či prostředkem, jak si získat v komunitě respekt, nějaké význačné postavení. Dále se může jedinec jejím

prostřednictvím nějakým způsobem společensky seberealizovat, může se stát zdrojem sebeúcty a sociálního zviditelnění (Hardill, Baines, 2007 in Frič, Pospíšilová, 2010). V souvislosti se sociologickým přístupem k problematice motivací se hovoří také o konceptu sociálního kapitálu, tj. začlenění do sociálních sítí a získání důvěry. Jedním z nejsilnějších motivů k dobrovolnické činnosti je přímá žádost od blízkých přátel nebo členů skupiny.

Anderson (1978) také zkoumal, proč se lidé rozhodují vykonávat dobrovolnickou činnost, a došel k poznatkům, které vhodně doplňují data z mého výzkumu. Anderson uvádí, že altruismus je jedním z nejčastěji uváděných důvodů k zapojení se do dobrovolnictví. Ve svém výzkumu zjistil, že většina respondentů se věnuje dobrovolnictví, protože chce pomáhat druhým lidem. Dalším často zmiňovaným důvodem k dobrovolnictví byla skutečnost, že se respondenti potřebovali cítit v dnešní společnosti užiteční a potřební. Méně než polovina respondentů v dobrovolnictví sledovala svoji seberealizaci a osobnostní růst. V jeho studii byla nejméně uváděným důvodem pro zapojení se do dobrovolnické činnosti touha po navázání přátelství a získání společnosti. Stejně tak se neukázalo jako silný stimul to, že by respondentův kamarád byl rovněž dobrovolníkem. Téměř jedna třetina dotázaných dobrovolníků viděla v dobrovolnictví vhodný způsob využití svého volného času. Anderson (1978) si dále všiml, že v motivech respondentů jsou určité zvláštnosti, pokud vzal v potaz věk, pohlaví respondenta, zaměstnání, stupeň dosaženého vzdělání a zařazení do sociální třídy. Došel k závěru, že tyto proměnné hrají při motivaci jedince svou roli: mění se četnost, s jakou byly jednotlivé motivy označovány jako důležité. Muži častěji než ženy spojovali dobrovolnictví s příležitostí osobnostního růstu a vývoje. Naopak ženy jako svoji motivaci k dobrovolnictví častěji uváděly potřebu cítit se užitečně a touhu vhodně využít svůj volný čas. Anderson (1978) dále zjistil, že v porovnání s nezaměstnanými lidmi, pracující lidé častěji uváděli jako svůj motiv potřebu seberealizace a naplnění. Lidé s vyšším dosaženým vzděláním vícekrát zmiňovali touhu po sebenaplnění a rozvoji a viděli jako méně důležitou potřebu využití volného času a sociální interakce. Z výzkumu Andersona (1978) je patrné, že touha pomáhat druhým lidem je silnou motivací dobrovolníků napříč sociálními třídami i věkovými kategoriemi. I přes to, že altruistické motivy patrně při rozhodování

k dobrovolnictví převažují, lze pozorovat drobné nuance v závislosti na výše zmiňovaných sociálních charakteristikách dobrovolníka.

2.3 Dobrovolnictví a náboženství

Mnoho vědeckých výzkumů potvrdilo pozitivní vztah mezi dobrovolnictvím a náboženstvím (Park, Smith, 2000; Wilson, Janoski, 1995; Wilson, Musick, 1997). V odborné literatuře tedy nalezneme důkazy o tom, že určité vztahování se k víře, ať už ve formě časté účasti na bohoslužbách (Musick, Wilson, 2008), náboženské aktivity a členství v církvi (Frič, Pospíšilová, 2010), či z hlediska subjektivní religiozity jedince (Wuthnow, 1991), má vedle řady jiných faktorů pozitivní vliv na míru dobrovolnické participace. I Frič a Pospíšilová (2010) píší, že náboženská aktivita a také členství v církvi jsou obecně pozitivními faktory, které vedou k dobrovolnictví. Odborné studie zkoumající dobrovolnictví a náboženství našly v míře dobrovolnictví mezi věřícími a nevěřícími respondenty značné rozdíly. Pravidelní účastníci bohoslužeb se věnují dobrovolnictví mnohem častěji než ti, kteří do kostela nechodí. Nicméně i ti, kteří se účastní bohoslužeb nepravidelně, spíše vykonávají dobrovolnickou činnost, než ti, kteří nenavštěvují kostel vůbec (Wuthnow, 2004). Ve výzkumech byla často nalezena spojitost mezi návštěvností kostela a zvýšeným formálním dobrovolnictvím (Musick, Wilson, 2008; Wilson, Janoski, 1995; Becker, Dhingra, 2001). I když bylo prokázáno, že častá návštěva kostela má pozitivní vliv na rozhodnutí zapojit se do dobrovolnické činnosti, je potřeba, abychom byli při interpretaci tohoto zjištění opatrní (Musick, Wilson, 2008). Častá návštěva kostela nemá stejný vliv na všechny oblasti dobrovolnické činnosti. Wilson a Musick (2008) zjistili, že návštěva kostela má pozitivní vliv hlavně na tzv. církevní dobrovolnictví. Hned za církevním dobrovolnictvím následovala dobrovolnická činnost zaměřená na rozvoj mladých lidí. Lidé, kteří se pravidelně účastní bohoslužeb, se v porovnání s těmi, kteří se účastní nepravidelně, s mnohem větší pravděpodobností věnují dobrovolnické pomoci chudým, nemocným, starým a potřebným lidem (Wuthnow, 2004). Častá účast na bohoslužbách pozitivně působí na zapojení se do dobrovolnické činnosti a má vliv i na podobu dobrovolnické aktivity. Ve výzkumech však byly zaznamenány mezi jednotlivými církvemi ve vztahu k dobrovolnictví určité rozdíly, jak z hlediska počtu

dobrovolníků, tak z hlediska toho, zda vykonávají dobrovolnickou činnost v rámci církevních nebo jiných organizací (Wuthnow, 2004). Je podstatné, co daná církev hlásá, jaké je její učení. Účast na bohoslužbách bude mít větší vliv v případě, že učení dané církve bude podporovat dobrovolnictví (Wilson, Janoski, 1995; Musick, Wilson, 2008). Nicméně i přes rozdíly, které byly ve vztahu k dobrovolnictví pozorovány mezi jednotlivými církvemi, se odborníci shodují, že náboženství má pozitivní vliv na dobrovolnickou participaci (Wilson, Janoski, 1995).

Christopher Einolf (2011) uvádí, že sociologické studie se na danou problematiku dívají z hlediska sociálních sítí, kdežto psychologové mají tendenci se naopak soustředit na subjektivní aspekty religiozity, jako jsou hodnoty, postoje a víra. Z tohoto důvodu se nejprve zaměřím na autory, kteří si spojitosti mezi dobrovolnictvím a náboženstvím vysvětlují odkazem na sociální síť člověka, jeho integraci do společenství (Becker, Dhingra, 2001; Musick, Wilson, 2008; Park, Smith, 2000). Becker a Dhingra (2001) se domnívají, že náboženská obec mezi svými členy vytváří silná sociální pouta, která vedou k větší míře dobrovolnictví. V další části se pak budu zabývat subjektivními aspekty religiozity.

2.3.1 Dobrovolnictví a sociální síť

Podle odborníků lidé začlenění do společenství věřících, se častěji věnují dobrovolnické činnosti. Musick a Wilson (2008) tvrdí, že to není překvapivé, protože takoví lidé mají rozvinuté sociální síť. Sociální vazby zde fungují jako hnací síla při rozhodování, zda se zapojit do nějaké dobrovolnické činnosti. Klade se důraz na sílu a charakter sociálních vazeb dobrovolníka. Charakter sociální sítě pak ovlivňuje i podobu sociálního kapitálu jedince.¹ Frič a Pospíšilová (2010) zjistili, že formální dobrovolnictví jako takové pozitivně souvisí s množstvím sociálního kapitálu. Formální dobrovolníci mají ve srovnání s těmi, co se dobrovolnickou činností nezabývají, větší sociální kapitál.

V odborné literatuře (Wilson, 2000) se uvádí hned několik důvodů, proč by se člověk s větším tzv. sociálním kapitálem mohl s větší pravděpodobností stát dobrovolníkem. Člověk, který je dobře integrován do společenství, má vazby

¹ Vycházím z Putnamova konceptu sociálního kapitálu (1995)

na spoustu lidí a často s nimi vstupuje do kontaktu, má mnohem větší šanci, že bude znát někoho, kdo sám dobrovolnickou činnost vykonává nebo ji nějakým způsobem zprostředkovává. A tedy i větší šanci, že bude k takovéto aktivitě přímo sám vyzván. Wilson (2000) uvádí pěkný příklad toho, jak důležitá je síť společenských vazeb ve vztahu k dobrovolnictví. Extroverti se stanou dobrovolníky spíše než introverti, právě proto, že poznávají více lidí, jsou součástí více sdružení a mají tedy sociální vazby na více lidí (Herzog, Morgan, 1993 in Wilson 2000). Nejvíce dobrovolníků se k dobrovolnické činnosti dostane prostřednictvím svých přátel, příbuzných a dalších známých (Wilson, Musick, 1998).

Musick a Wilson (2008) také kladou důraz na důležitost sociálních vazeb. Čím více máme těchto vazeb mimo okruh našich nejbližších, tím máme větší šanci nejen, že potkáme někoho, kdo nás vyzve k dobrovolnické činnosti, poskytne nám potřebné informace o dobrovolnictví, bude se o dobrovolnictví zajímat, ale také, že se seznámíme s někým, kdo od nás bude dobrovolnickou aktivitu a službu druhým očekávat. Lidé, kteří jsou nám blízcí, nás o to mohou požádat a naše případné rozhodnutí buďto podpořit, či nás od dobrovolnické činnosti odradit. Sociální sítě však mají i roli kulturní. Ta spočívá v tom socializovat nás tak, abychom určitým způsobem nahlíželi na svět. Naučíme se, že dobrovolnická činnost je věc důležitá a potřebná. Naše sociální okolí má vliv na to, jakým způsobem uvažujeme o světě a sociálních otázkách, jak jsou pro nás sociální témata důležitá a co si tedy budeme vůbec o dobrovolnictví myslet. Do jisté míry ovlivňuje také to, jak budeme nahlížet na sebe a na naši šanci v dobrovolnictví uspět (Passy, Giugni, 2001, s. 131 in Musick, Wilson, 2008). Výzkumy dávají za pravdu názoru, že pozitivním stimulem pro dobrovolnictví je míra, do jaké jsou lidé „zakořenění“ ve svém sociálním prostředí, kolik mají přátel, jak často vstupují do konverzace a mezilidských interakcí (Musick, Wilson, 2008).

V souvislosti se sociálními sítěmi se hovoří také o tom, že sociální vazby produkují důvěru a důvěra dále podporuje dobrovolnictví (Musick, Wilson, 2008). Frič a Pospíšilová (2010) došli k závěru, že lidé, kteří se věnují formálnímu dobrovolnictví, mají více přátel a více důvěry v ostatní lidi, potažmo v organizace a společenské instituce. Je tedy prokázáno, že důvěra pozitivně působí

na dobrovolnictví. Wilson a Musick (2008) uvádějí přesvědčení některých autorů, že dobrovolnické organizace jsou místem, kde je mnoho příležitostí setkat se s lidmi s různým společenským zázemím, kde probíhají každodenní setkání a interakce mezi lidmi z různorodých skupin. Takováto rozmanitá setkání pak vedou k vytvoření pocitu všeobecné důvěry. Lidé začnou více důvěřovat lidem kolem sebe. Na druhé straně jsou podle Wilsona a Musicka (2008) autoři, kteří se domnívají, že v dobrovolnických organizacích se vytváří pouze částečná důvěra, a to v další členy organizace, že tedy dobrovolnické organizace nepodporují vznik důvěry ke všem lidem obecně. Pokud důvěřujeme lidem kolem sebe a organizaci, pro kterou vykonáváme dobrovolnickou činnost, je pro nás snazší vynaložit úsilí a pomoci pak potřebným (Wood, 1997). Aktivita v dobrovolnických organizacích tak může fungovat jako jakási „škola důvěry“, která dále pomáhá rozšiřovat sociální sítě jedince (Frič, Pospíšilová, 2010). Becker a Dhingra (2001) poznamenávají, že sociální sítě jedince mohou vést k dobrovolnictví tím, že posilují důvěru a povědomí o určitých dobrovolnických organizacích, ale také podporují smysl pro zodpovědnost za organizaci, ve které vykonává dobrovolnickou činnost náš přítel.

2.3.1.1 Sociální síť: náboženská obec

Wilson a další odborníci tvrdí, že začlenění do sociálních sítí náboženské obce a pravidelná účast na bohoslužbě jsou důvodem, proč se věřící lidé věnují dobrovolnictví více (Wilson, Janoski, 1995; Wilson 2000). „*Náboženské obce jsou sítě sociálních vztahů*“ (Wilson, Janoski, 1995, s. 138). To, že se zapojíme do sociálního života obce, zvýší náš stupeň integrace do náboženské komunity (Wilson, Janoski, 1995). V rámci náboženské obce se formují sociální sítě a smysl pro komunitu (Park, Smith, 2000). Takovéto prostředí bývá bohaté na společenské kontakty, intenzita setkávání zde bývá vysoká. Tyto aspekty znásobují příležitost přijít do kontaktu s někým, kdo už dobrovolnickou činnost vykonává. Mezi lidmi v náboženské obci se pak vytváří klima důvěry. Lidé, kteří často navštěvují kostel, se s větší pravděpodobností ztotožňují s normami dané skupiny, než ti, kteří se pravidelně bohoslužeb neúčastní (White, 1968 in Wilson, Janoski, 1995). Ztotožní se s ideálem skupiny. Na ty, kteří se účastní sociálního života obce, má i větší vliv teologická nauka (Wilson, Janoski, 1995). V dobrovolnictví se také

mohou odrážet normativní vlivy rodičů, přátel a dalších pro nás významných lidí z našeho společenství, kteří se sami již nějakou dobrovolnickou aktivitou zabývají (Clary, Snyder, 1991 in Wilson, Janoski, 1995). Zastánci tohoto přístupu se tak domnívají, že samotný fakt, že máme nějakou náboženskou víru, nestačí. V případě dobrovolnictví je nejdůležitější to, zda si účastí na bohoslužbách vytvoříme pevné sociální sítě ve společenství. Proto je pravidelná účast na bohoslužbách v dobrovolnictví podstatná (Wilson, Janoski, 1995).

Sociální interakce se v náboženské obci odehrávají pravidelně a většinou dlouhodobě. Prostředí tohoto společenství usnadňuje navazování přátelství a dalších osobních vazeb. To, že člověk má přátele, pak podle Wuthnowa (2004) povzbuzuje lidi k dobrovolnické participaci. Součástí přátelství pak mohou být i hluboce sdílené hodnoty. Náboženská obec je místem setkávání. Lidé se pravidelně scházejí ke společné bohoslužbě. Takové společenství je pak charakterizováno určitými sdílenými hodnotami, společnou vírou, tradicemi a normami. V jeho rámci se zdůrazňují hodnoty jako péče o druhého, pomoc ostatním, projevování starosti a zájmu o potřebného, o člověka v nouzi, projevování soucitu s druhým, lásky. Náboženská obec je zdrojem povědomí o sociálních potřebách. Připomíná lidem, že je potřeba se o strádající a trpící lidi kolem nás zajímat a pomáhat jim.

Jak bylo uvedeno výše, Frič a Pospíšilová (2010) zjistili, že existuje pozitivní vztah mezi formálním dobrovolnictvím a množstvím sociálního kapitálu. Došli k závěru, že největší sociální kapitál mají jedinci aktivní v rámci náboženských a církevních dobrovolnických organizací. Pro dobrovolníky v církevních organizacích je tedy velice důležité jejich sociální okolí a jsou pravděpodobně ve vykonávané činnosti více orientováni na společenství věřících. Dobrovolnická činnost je pro ně službou bližnímu.

2.3.1.2 Dobrovolnictví věřících a sociální sítě: diskuse

Jak uvádí Musick a Wilson (2008), členství v církvi podporuje dobrovolnictví. Jelikož náboženské učení hlásá a zdůrazňuje naši zodpovědnost za konání dobročinné práce a vyzývá k ní, pro mnohé nebude tato informace zřejmě překvapující (Musick, Wilson, 2008). V odborné literatuře se však diskutuje o tom, zda si tuto situaci vysvětlit spíše odkazem na sociální sítě

člověka, jeho zakotvenost ve společenství, či odkazem na jeho víru a náboženské hodnoty. Výzkumy prokázaly (Wilson, Janoski, 1995), že mezi jednotlivými církvemi existují ve vztahu k dobrovolnictví rozdíly. Toto zjištění je podle Wilsona a Musicka (2008) důkazem, že víra a hodnoty hrají svou roli. Nicméně stejně významným faktorem může být zapojení se do náboženské obce, aktivita ve společenství věřících lidí. To samo o sobě může vypěstovat prosociální postoj. Tím, že se člověk začlení do společenství věřících lidí, ukazuje, že přijal normy dané skupiny a chce se podle nich řídit (Cnaan, 2002). Řada autorů se tedy domnívá, že společenství a sociální sítě jedince jsou tím hlavním stimulem na cestě k dobrovolnické činnosti (Becker, Dhingra, 2001).

Becker a Dhingra se domnívají, že *„sociální sítě, spíše než víra, jsou převládajícím mechanismem vedoucím k dobrovolnictví a jsou to právě sociální sítě vytvořené v náboženské obci, které přimějí členy obce se zapojit do dobrovolnictví“* (Becker, Dhingra, 2001, s. 329). Víra hraje pouze malou roli při rozhodování, jestli se člověk stane dobrovolníkem. Mnohem důležitější je to, zda člověk pocítuje nějaké napojení na skupinu. Rozhodující jsou tedy pocity sounáležitosti a spojení se skupinou. Dobrovolnictví tak u lidí, kteří se účastní bohoslužeb, závisí spíše na jejich sociálních sítích než na jejich konfesní příslušnosti, či dokonce na jejich víře. V rámci náboženské obce se vytvářejí silná pouta mezi jednotlivými členy. Ostatní členové mohou být pro člověka oporou a podpořit ho v jeho dobrovolnické aktivitě. Tyto vztahy mají přesah do dalšího života jedince. Mají vliv například na to, jak se rozhodujeme trávit náš čas atd. Náboženská obec tak má pozitivní vliv na dobrovolnictví na jedné straně proto, že se v jejím rámci vytvářejí silná emocionální pouta. Na druhé straně lidé mohou pocítit uspokojení z pomáhání druhým a z praktického vyjádření své spirituality. Becker a Dhingra (2001) upozorňují na to, že náboženské obce ve snaze přimět lidi k dobrovolnické činnosti nemohou spoléhat pouze na víru jedinců. Je potřeba vytvořit takové prostředí, aby se členové cítili navzájem propojeni, a tak se mezi nimi vytvořila silná pouta.

Naproti tomu Wilson a Musick si nemyslí, že by sociální sítě a vazby člověka zcela nahradily víru při vysvětlování souvislosti mezi náboženstvím a dobrovolnictvím. Zdá se jim pravděpodobnější, že *„sociální participace na životě církve má spíše dodatečný vliv a že spíše posílí vliv víry*

na dobrovolnictví“ (Musick, Wilson, 2008, s. 278). Samotná víra však nestačí k tomu, aby stimulovala dobrovolnictví. Je nezbytné, aby byla podpořena sociálním zapojením člověka do života církve.

Účast na bohoslužbách má pozitivní vliv na dobrovolnictví. Tento jev byl prokázán mnoha studiemi. Zajímavé však je, že tento jev nebyl zaznamenán ve všech církvích se stejnou intenzitou. Silnější byl například u církve katolické než církve evangelické. Z toho plyne, že učení v různých církvích klade různý důraz na dobrovolnictví (Musick, Wilson, 2008). Proč se lidé, kteří se často účastní bohoslužeb, více zapojují do dobrovolnické činnosti? Wilson a Musick se touto problematikou zabývali detailněji a přišli se třemi hlavními příčinami tohoto jevu.

První důvod souvisí s tím, že v kostele lidé naslouchají kázáním, které je učí ctícnostem potřebným k vykonávání dobrovolnictví. Wilson a Janoski (1995) zmiňují, že právě náboženství je důležitým zdrojem dobročinnosti v západních kulturách: „*Většina náboženství podporují altruistické chování a hodnoty*“ (Fischer, Schaffer, 1993, s. 60 in Wilson, Janoski, 1995). Právě při kázání v kostele se účastníkům připomíná biblické učení, které klade velký důraz na péči o ty, kteří to zrovna potřebují. Čím častěji pak lidé navštěvují kostel, tím častěji rovněž naslouchají takovýmto kázáním (Wuthnow, 2004). Tím spíše pak budou považovat pomáhání druhým za svou morální povinnost. Budou věřit, že je to v jejich moci a že dobrovolnictví je jednou z možností, jak překonat sociální problémy (Musick, Wilson, 2008). Wuthnow (2004) se podobně jako Wilson a Musick (2008) domnívá, že zapojení do společenství věřících lidí a altruistické hodnoty je potřeba brát v potaz dohromady.

Druhý důvod se opět dotýká tématu sociální integrace jedince. Lidé, kteří často navštěvují kostel, jsou více integrováni do společenství věřících. Musick a Wilson (2008) uvádějí, že čím více Američané chodí do kostela, tím náležejí k více dobrovolnickým organizacím, a to bez ohledu na jejich věk, rasu, socioekonomický status atd. Logickým důsledkem časté návštěvnosti kostela je, že se tito lidé častěji vidí se svými přáteli, známými a dalšími lidmi.

Posledním důvodem je podle nich to, že lidé, kteří často chodí do kostela, bývají s větší pravděpodobností „naverbováni“. Z výzkumů je patrné,

že návštěvníci kostela bývají k dobrovolnictví často vyzváni člověkem z tohoto prostředí (Musick, Wilson, 2008).

Náboženská obec je místem, které lépe než kterékoli jiné poskytuje prostor pro dobrovolnictví. Aspiruje na to stát se takovým společenstvím pro své členy, které vyjde vstříc jejich potřebám po duchovním růstu a zároveň vytváří prostředí sounáležitosti a pospolitosti (Musick, Wilson, 2008). Jeho členové si tak mohou na tuto skupinu a lidi v ní vytvořit těsné vazby. Potom cítí, že jim na jejich okolí záleží. Rovněž aktivity, do kterých se lidé v náboženské obci zapojují, nabízejí spoustu příležitostí, jak se s ostatními lidmi sblížit. Už jen samotná bohoslužba vyžaduje přípravu, při které lidé přicházejí do kontaktu, starají se o společnou věc a mohou se lépe poznat. Tyto lidi spojuje nejen starost o přípravu a průběh bohoslužby, ale také starost o společný duchovní růst a naplňování ideálu dobrého člověka. Součástí života v náboženské obci jsou mnohokrát i nejrůznější přednášky, společné výlety, výuka náboženství pro děti či čtení Bible pro dospělé. Pro zajištění všech těchto a dalších cílů se lidé sdružují do skupin a podle Wilsona a Musicka (2008) je pravděpodobné, že lidé, kteří se často účastní bohoslužeb, se také aktivně zapojují. Jsou toho názoru, že pravidelní návštěvníci kostela a lidé, kteří se zapojují do církevních aktivit a jsou součástí nějakých církevních skupin, se s větší pravděpodobností zapojí i do široké škály dobrovolnických činností. Dále uvádějí, že zde probíraný vliv návštěvnosti kostela se liší podle církevní příslušnosti a podle typu dobrovolnické činnosti.

V odborné literatuře nalezneme důkazy o tom, že častá návštěva kostela pozitivně podporuje dobrovolnictví. Wilson a Musick (2008) pátrali po příčinách tohoto jevu a zjistili, že tím hlavním důvodem je především zvýšený stupeň sociální interakce s ostatními lidmi. Dále pak zvýšená možnost, že bude jedinec k dobrovolnictví vyzván. To, že by při návštěvě kostela docházelo ke změně v myšlení lidí, už považují za méně důležitý faktor. Z toho vyvozují, že ve vztahu k dobrovolnictví je pro jedince důležitější jeho začlenění do sociální sítě spíše než duchovní růst.

2.3.2 Dobrovolnictví věřících a subjektivní religiozita

Celá řada vědců si vysvětluje spojitost mezi dobrovolnictvím a náboženstvím odkazem na sociální okolí člověka. Na druhé straně jsou však

odborníci, kteří se zaměřují na subjektivní religiozitu člověka, jeho hodnoty a postoje. Becker a Dhingra si všímají, že síla a obsah náboženské víry může jedince podnítit k dobrovolnické aktivitě (Smith, 1998 in Becker, Dhingra, 2001). Christopher Einolf (2011) píše, že v odborné literatuře se rozlišuje mezi religiozitou vnější, tedy takovou, která se projevuje v činech, a religiozitou vnitřní, religiozitou v mysli jedince. V oblasti vnitřní religiozity můžeme dále rozlišit pocity člověka, jeho hodnoty, přesvědčení a motivace. Na subjektivní religiozitu a prosociální chování se zaměřují převážně psychologické studie. Naproti tomu sociologové se domnívají, že subjektivní religiozita hraje v porovnání se sociálními vazbami zanedbatelnou roli (Wilson, 2000; Musick, Wilson, 2008). Wilson (2000) nachází pouze slabý a nekonzistentní vztah mezi hodnotami, které lidé vyznávají, a dobrovolnictvím. Podle Wilsona vyznávané hodnoty nemohou být spolehlivým základem dobrovolnictví. Dobrovolnictví je totiž činnost, která má mnoho podob, které se odvíjejí z odlišných hodnot. Proto se domnívá, že vyznávání náboženských hodnot podporuje dobrovolnictví jen nepatrně. Toto zjištění bylo potvrzené ve více výzkumech (Wilson, Janoski, 1995; Hoge a kol., 1998).

Christopher Einolf (2011) si všímá toho, že mnoho náboženských tradic klade velký důraz na pomáhání druhým lidem. Člověk je vyzván k tomu, aby nebyl k druhým lidem lhostejný, aby nepřehlížel utrpení druhých lidí. Uvádí, že spousta studií našla spojitost mezi religiozitou a pomáháním druhým lidem. Ve svém výzkumu se zaměřil na subjektivní religiozitu a tvrdí, že lidé se náboženské ideje a hodnoty učí od druhých lidí kolem nich. S těmi se pak následně ztotožňují, přijímají je za své. Stávají se tak součástí jejich identity.

Christopher Einolf (2011) zkoumal, jak respondenti hovoří o náboženství, a otevřeným kódováním rozlišil šest témat, která se objevila ve výpovědích:

- náboženství jako důležitý aspekt identity
- zvyšování závazku k náboženství v průběhu dospělosti
- uvádění souvislosti mezi náboženstvím a pomáháním druhým
- nalézání inspirace v Ježíšově příkladu a oběti
- definování morálky pomocí náboženských termínů
- pocit, že jejich život zahrnuje plnění Boží mise

Z nich první čtyři silně korelovala s pomáháním druhým lidem. Jazyk a to, jakým způsobem lidé hovoří o těchto věcech, je velmi důležitý pro lepší pochopení souvislosti mezi náboženstvím, lidským vztahováním se k víře a prosociálním chováním. V odborné literatuře zkoumající subjektivní religiozitu ve vztahu k prosociálnímu chování se setkáme převážně s kvantitativními výzkumy (Saroglou, 2006; Yeung, 2004). Podle Einolfa (2011) je to škoda, protože kvalitativní výzkumy by byly v této oblasti efektivnější. Těch však překvapivě nebylo provedeno mnoho. Nicméně pár autorů subjektivní religiozitu kvalitativně zkoumalo.

Například Wuthnow (1991) si všiml, že ti, kteří se pravidelně účastní bohoslužeb a v interview uvedli, že často ve svém životě pociťují působení Boží lásky, se s větší pravděpodobností věnují dobrovolnické činnosti, projevují větší zájem o druhé. Většina těch, kteří uvedli, že jejich náboženská víra je pro ně naprosto zásadní věcí, se domnívali, že pomáhání druhým lidem je velmi důležité. Dobrovolnictví je důležité i pro ty, kteří tvrdili, že jejich náboženská víra z nich činí více laskavé lidi. Bylo prokázáno, že tito lidé se spíše zapojují do dobročinných aktivit. Nicméně Wuthnow (1991) zjistil, že pozitivní vztah mezi subjektivní religiozitou a dobrovolnictvím platí pouze pro ty, kteří pravidelně navštěvují kostel. V opačném případě, pokud se bohoslužeb lidé vůbec neúčastnili, či jen velmi zřídka, subjektivní religiozita nemohla spolehlivě vést k případnému dobrovolnictví. Došel k závěru, že subjektivní religiozita sice skutečně může fungovat jako jakýsi stimul pro pomáhání druhým, ale k činu dojde pouze u takových jednotlivců, kteří jsou součástí náboženské obce. Společenství lidí, s kterými jedinec přichází do kontaktu a jehož je součástí, je tedy důležitým aspektem jevu.

Právě několik kvalitativních studií prokázalo, že náboženství hraje důležitou roli v životě vysoce prosociálních lidí (Einolf, 2011). Einolf jako příklad uvádí studii (Perry a kol., 2008) zkoumající vysoce prosociální jedince. V takto zaměřené studii většina uváděla náboženské či spirituální motivy k pomáhání druhým lidem. Zajímavé je, že tito jedinci nerozdělovali svůj život do jednotlivých oblastí. Neuvažovali o svém osobním životě odděleně od náboženství a své dobročinné práce, nýbrž nahlíželi na svou náboženskou víru,

pomáhání druhým a způsob, jakým žijí, jako na jednotný celek. Vnímali silné spojení mezi svými hodnotami, chováním a identitou.

Christopher Einolf (2011) dokazuje, že spojitost časté návštěvnosti kostela a pomáhání druhým lidem nemůže být objasněna pouze odkazem na sociální síť a okolí jedince. Domnívá se, že se nejedná jen o případ vystavení se žádosti o pomoc, podmanění se vnějším normám skupiny či obavu o svou reputaci. Je to spíše tak, že člověk přijímá hodnoty a ideje z evangelií, kázání, textů a konverzací s druhými lidmi. Ty si pak internalizuje a identifikuje se s nimi. Jeho vlastní interpretace dobrovolnictví je tedy důležitá a pro pochopení toho, jaký pro něj má dobrovolnictví význam, nezbytná. Lidé si v průběhu života zvnitřňují křesťanské ideje a hodnoty a identifikují se s nimi. Dobrovolnictví pak jedinci pomáhá, aby zůstal pravdivý ke svému pojetí já a jeho prostřednictvím mohl vyjádřit hluboce zakořeněné hodnoty (Clary, Snyder, 1991 in Wilson, Janoski, 1995). Dobrovolnictví je tedy prostředkem, jak tyto hodnoty uvést do praxe.

2.4 Dobrovolnictví dospělého člověka

Jedním z faktorů, který má na dobrovolnictví poměrně velký vliv, je věk a spolu s ním i životní situace, ve které se dobrovolník právě nachází. Jak lidé dospívají, stárnou, dochází v jejich životě k řadě změn, které mohou ovlivnit jejich názory na dobrovolnictví, postoje k němu a chuť zapojit se do určité dobrovolnické činnosti. Stárnutí s sebou přináší také změnu sociální role, vytváření nových příležitostí, ale také do života staví další zábrany a překážky. Lidé různých věkových skupin a z různých generací nemají stejný pohled na svět, a to pak může mít samozřejmě vliv na jejich názor na dobrovolnictví (Wilson, 2000). Výzkumy, které zkoumaly míru dobrovolnické činnosti v souvislosti s věkem, došly k závěru, že dobrovolnictví dosahuje svého vrcholu u lidí v období střední dospělosti (Herzog a kol., 1989 in Wilson, 2000). Jak lidé vstupují do další etapy života, do období středního věku, svou pozornost přesouvají od aktivit soustředěných na sebe a svoji kariéru více k těm zaměřeným na společenství (Janoski, Wilson, 1995). Tito lidé jsou silněji než mladí integrováni jak v práci, tak rodinném životě. Jsou i daleko aktivnější ve svém okolí (Wilson, 2000).

Dobrovolnictví bývá také zkoumáno z hlediska životní dráhy dobrovolníka. Pokud chceme porozumět významu dobrovolnictví v životě člověka, je nezbytné také zohlednit, v jakém životním období se právě dotyčný nachází. Život člověka s sebou přináší různé význačné události a staví člověka do různých pozic, které pak mají nějaký vliv na dobrovolnictví a určitou souvislost s ním. Každá situace, do které se člověk ve svém životě dostane, ho staví do určité role. Tato role přináší nová očekávání, povinnosti, klade na člověka nové nároky. K určité životní etapě člověka se také váží jisté činnosti, které člověk vykonává a vykonávat by měl (Pospíšilová, 2010).

Omoto a kol. (2000) se domnívají, že v průběhu života člověk připisuje své dobrovolnické roli různé významy a že tyto významy pak úzce souvisí s tím, jaké cíle dobrovolnictvím jednotlivci sledují. Zkoumali, jaké cíle spojené s dobrovolnictvím sledují dospělí lidé různého věku. Předpokládali, že lidé různého věku se potýkají s různými životními úkoly, z kterých pak plyne specifická motivace k tomu se zapojit do dobrovolnické aktivity. V dobrovolnické činnosti mohou také jednotlivci uskutečňovat své cíle a uspokojovat své potřeby. Některé z nich rovněž nějakým způsobem souvisejí s životní etapou dobrovolníka. Lidé v období mladé dospělosti jsou inspirováni k dobrovolnictví zvláště mezilidskými vztahy. V pozdějším věku se lidé snaží nalézat životní smysl, a proto si často utvářejí určitý závazek vůči společnosti. Omoto a kol. (2000) uvádějí výsledky předchozích studií, které vyvrátily, že by se lidé při přechodu do období starší dospělosti méně angažovali a stávali se osamělejšími. Naopak se ukazuje, že v tomto životním období si lidé spíše udržují kontakty se svými blízkými, a proto netrpí osamělostí víc než mladí lidé. Důležité je to, v jaké jsou kondici. Nicméně lidé se s postupujícím věkem stávají vybíravější ve vztazích a v rozhodování, s kým budou trávit svůj čas. Může se tedy stát, že lidé některé své kontakty silně zredukují. Je to jejich svobodná volba vycházející ze změny jejich sociálních cílů. Podle některých studií jsou sociální motivy důležitější pro mladší lidi než pro ty starší. Proto se autoři také domnívají, že starší lidé se nestávají dobrovolníky, aby získali více přátel či se zbavili pocitu osamělosti. Dobrovolnictví může také pro lidi, které čeká velká životní změna, jakou je například odchod do důchodu, znamenat způsob, jak zůstat i za takovéto situace činnorodý a neztratit smysl života. S tím souvisí také to, že pomoc druhým

může posilovat náš pocit kompetence. Lidé v období starší dospělosti mohou spíše než ti mladí dospělí v životě usilovat o naplnění potřeb souvisejících s nabytím pocitu kompetence a sebeúcty (Okun 1998). Proto se autoři domnívají, že starší dospělí vykonávají v porovnání s těmi mladšími dospělými dobrovolnickou činnost za tím účelem, aby byli pro druhé potřební, cítili se užitečně a v neposlední řadě také produktivně. Omoto a kol. (2000) uvádějí výsledky studie, podle kterých starší lidé mívají tři hlavní motivy pro zapojení se do dobrovolnické činnosti. Prvním z nich je pomoc druhým lidem, druhým motivem je potřeba cítit se produktivně či užitečně, třetím motivem je snaha naplnit pocit morální odpovědnosti. Lidé v tomto období života potřebují pro udržení životní spokojenosti příležitosti k osobnímu růstu, pocit autonomie a nějaký životní cíl, za kterým cílevědomě půjdou. Životní spokojenost starších dospělých může být vyšší, pokud se zapojí do aktivit, které zahrnují sociální odpovědnost. Lidé v období starší dospělosti mají oproti mladším lidem větší zájem o dobro příští generace. Více se soustředí na péči o druhé.

Wilson (2000) i Omoto (2000) si všimají, že jak lidé, tak jejich názory, postoje a očekávání ohledně dobrovolnictví se během jejich života mění. Stárnutí a různé životní situace, do kterých se člověk dostává, a životní etapa, ve které se člověk právě nachází, mají vliv na jeho postoj k dobrovolnictví a na význam, jaký pro něj dobrovolnická činnost má. Ovlivní to, do jaké dobrovolnické aktivity se člověk pustí a co touto aktivitou bude sledovat.

3 Metodologická část

Bakalářská práce se zaměřuje na formální dobrovolnictví dospělých praktikujících katolíků. Cílem práce je nahlédnout formální dobrovolnictví očima věřícího dobrovolníka. V práci jde o zachycení a porozumění tomu, jak věřící dobrovolník nahlíží na svou dobrovolnickou činnost. Šetření bylo provedeno kvalitativní výzkumnou metodou – narativními rozhovory – mezi věřícími dospělými dobrovolníky katolického vyznání při dobrovolnických centrech v Chrudimi, Pardubicích a Hradci Králové. V průběhu výzkumu jsem hledala odpověď především na tuto výzkumnou otázku:

Jaký význam má v životě pro dospělé praktikující katolíky, kteří se věnují dobrovolnické činnosti, formální dobrovolnictví?

3.1 Výzkumná strategie a technika sběru dat

Výzkum byl proveden kvalitativní výzkumnou strategií, která mi umožnila detailně zkoumat formální dobrovolnictví věřícího dobrovolníka. Formální dobrovolnictví je zde nahlíženo očima věřících dobrovolníků. Jde mi o to, jak oni sami prožívají, interpretují a rozumí své dobrovolnické činnosti – tedy o subjektivní porozumění informátorů. Proto považuji kvalitativní metodu výzkumu za velice vhodnou. Zvolila jsem málo strukturovaný design výzkumu, který ponechal prostor samotným aktérům (Chvístková, 2004). K získání potřebných dat jsem zvolila opakované narativní rozhovory, kdy je jedinec „povzbuzován k volnému vyprávění“ (Hendl, 2005, s. 176). Díky této technice mohli informátoři volně vyjádřit své názory a postoje, jejich výpovědi nebyly svazovány přímými otázkami. Ve volném vyprávění se lépe vyjevily významy, které informátoři přisuzují dobrovolnictví. Domnívám se, že když se věřící člověk rozhodne k vykonávání dobrovolnické činnosti, nemá pro to vždy jasně definované důvody. Vyprávění mi umožnilo sledovat, jak informátoři interpretují a rozumí určitým událostem v jejich životě (Svoboda, 2007). Pro konkrétní průběh rozhovoru jsem se inspirovala v práci L. Chvístkové (2004), která pro svůj výzkum zvolila techniku rozhovoru

nad čarou života. V tomto případě však nešlo o zachycení celého života, ale o zkušenost s formálním dobrovolnictvím. Požádala jsem tedy informátory, aby si na papír nakreslili jakousi „dobrovolnickou čáru“, na které vyznačili, kdy se poprvé s dobrovolnickou činností setkali, a zachytili na ní významné okamžiky celého jejího průběhu. To jim poskytlo oporu pro jejich vyprávění a mně to umožnilo lépe se ve vyprávění orientovat. Na začátku jsem položila tuto otázku: *Můžete mi, prosím, vyprávět o vaší dobrovolnické činnosti?* Má role výzkumníka spočívala převážně v povzbuzování informátora k vyprávění. V situacích, kdy byli informátoři příliš upovídání, bylo mou rolí je usměrňovat, aby se ve svých vyprávěních drželi daného tématu. Ihned po prvním rozhovoru jsem si zapsala důležité informace o rozhovoru, které by se mi z paměti časem vytratily a přitom jsou důležitou součástí výzkumu. Klíčové údaje o informátorovi, důležité informace o průběhu a atmosféře rozhovoru. V první fázi výzkumu jsem provedla celkem šest rozhovorů s informátory, které trvaly přibližně dvě hodiny. Délka byla individuální podle toho, jak byl informátor výřečný. V souladu s logikou kvalitativního výzkumu jsem každý rozhovor hned po provedení analyzovala a podle toho usoudila, zda bude potřeba ještě provést další rozhovory. Za čtyřmi informátory jsem se ještě vrátila a rozhovor provedla opakovaně.

3.2 Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Kritéria pro výběr jednotlivců do vzorku jsem stanovila podle výzkumné otázky, teoretické literatury a výzkumů v ní uváděných. Jelikož se práce zaměřuje na formální dobrovolnictví, do výzkumu jsem zařadila ty lidi, kteří vykonávají dobrovolnickou činnost pro nějakou organizaci nebo jejím prostřednictvím. Jednou z charakteristik formálního dobrovolnictví podle Pennera (2002) je, že se jedná o činnost dlouhodobou. Bylo pro mě tedy podstatné, aby se aktér věnoval dobrovolnické činnosti minimálně po dobu posledních tří měsíců. Dalším důležitým parametrem dobrovolnické aktivity je její intenzita (jak často je vykonávána) a pravidelnost (Frič, Pospíšilová, 2010). Do vzorku jsem zařadila ty jedince, kteří činnost vykonávají minimálně jednou za čtrnáct dní. Vzhledem k tomu, že mezi jednotlivými církvemi byly v předchozích výzkumech nalezeny rozdíly ve vztahu k dobrovolnictví (Wilson, Janoski, 1995; Becker, Dhingra,

2001; Musick, Wilson, 2008), zaměřila jsem se pouze na příslušníky katolické církve, kteří pravidelně navštěvují nedělní bohoslužbu. Za tímto výběrem stál předpoklad, že dospělí lidé, kteří se pravidelně účastní mše svaté, mají povědomí o křesťanských ideálech a snaží se je začlenit do svého života. Dalším podstatným kritériem při výběru vzorku by měl být věk. Zaměřila jsem se na lidi v období střední dospělosti. Věkové rozmezí dotázaných informátorů je 32-55 let. Wilson (2000) píše, že právě tito lidé, by měli být nejvíce aktivní, protože jsou silněji integrováni jak v práci, tak v rodinném životě. Předpokládala jsem, že lidé v období střední dospělosti jsou dobře integrováni v náboženské obci a mají poměrně jasný náhled na otázky víry. Na základě předběžného šetření, v rámci kterého jsem hovořila s koordinátory dobrovolnických center v chrudimské, pardubické a hradecké Charitě, jsem pro výzkum vybrala šest dospělých dobrovolníků katolického vyznání, kteří potvrdili, že se pravidelně účastní bohoslužeb a splňují výše zmiňovaná kritéria. Během tohoto předběžného šetření jsem s překvapením zjistila, že je poměrně obtížné najít věřící dospělé dobrovolníky: většina dobrovolnických center religiozitu nezjišťuje a dobrovolnické centrum při Farní charitě v Chrudimi je teprve ve svých počátcích, tudíž ještě nemá tolik dobrovolníků. Nicméně díky vstřícnosti a ochotě oslovených koordinátorů dobrovolnických center se nakonec povedlo vybrat šest dobrovolníků, s kterými bylo možné výzkum provést. Tento počet jsem volila s ohledem na techniku sběru dat, která je časově náročná. Výzkumu se zúčastnilo pět žen a jeden muž. S daty jsem pracovala od počátku anonymně, abych informátory nepoškodila. Za tímto účelem jsem pozměnila jména informátorů.

Pro dobré porozumění závěrům výzkumu považuji za nezbytné uvést alespoň krátký přehled o tom, kdo byli jednotliví informátoři. Věkové rozmezí informátorů bylo 32-55 let. Všichni informátoři jsou katolického vyznání a pravidelně, alespoň jednou týdně, navštěvují bohoslužbu. Jak již bylo řečeno, pouze jeden informátor je mužského pohlaví, pan Jan, kterému je 53 let. Momentálně je dobrovolníkem v hospici, kde dělá společnost umírajícím. Pan Jan má dvě dospělé děti a stal se věřícím katolíkem až v dospělosti. Ostatními dotázanými informátory jsou ženy. Paní Anně je 49 let, také má již dospělé děti a její oblastí dobrovolnické činnosti je péče o staré a nemocné lidi. Paní Anna

je od svého dětství věřící katoličkou. Pochází z katolické rodiny. Paní Tereze je 47 let a je velice aktivní dobrovolnicí. Pravidelně doučuje děti a také se věnuje dobrovolnické činnosti v hospici. K víře se dostala až v dospělosti. Paní Kateřině je 55 let a rovněž se věnuje doučování dětí. Uvedla, že její maminka byla věřící, ale že Kateřina sama silně uvěřila až po těžké životní situaci v dospělosti. Paní Marii je 50 let, je ve své farnosti velice aktivní a momentálně je její dobrovolnickou činností třídění známek pro misie. Věřící katoličkou je od svého útlého dětství. Posledním dotázaným informátorem je paní Jarmila, které je 32 let a která k víře došla po těžkém životním období teprve nedávno. V rámci své dobrovolnické činnosti dělá společnost starým a nemocným lidem.

Setkání s dobrovolnicí probíhala u nich doma. V prostředí, kde se cítili příjemně a kde jim nevadilo se bavit i o osobních věcech, jako je jejich víra. Domácí prostředí mělo i tu výhodu, že se vyprávění informátorů dala nerušeně nahrávat, což potom napomohlo při následné analýze dat.

3.3 Metoda vyhodnocování a interpretace získaných dat

Při kvalitativním výzkumu je důležité, aby jednotlivé operace probíhaly paralelně. V momentě, kdy jsem začala sbírat data, jsem je začala také analyzovat. V kvalitativním výzkumu je důležité, aby sběr dat a jejich analýza probíhaly současně (Hendl, 2005). Takový postup mi umožnil, abych neustále kontrolovala, zda nasbíraná data opravdu vedou k odpovědi na výzkumnou otázku (Chenail, 1998).

Pro analyzování životních příběhů bylo vhodné použít narativní analýzu. Při narativní analýze nejde o tematickou segmentaci textu, nýbrž o zachycení jednotlivých informací v kontextu vyprávění (Hájek a kol., 2012). K datům jsem tedy přistupovala holisticky. Mým cílem bylo postihnout na vyprávění to klíčové – význam dobrovolnické činnosti pro aktéra.

Všechny rozhovory jsem si následně převedla z audio nahrávky do písemné podoby v přesném, neupravovaném znění. To mi umožnilo lépe zhodnotit obsah rozhovorů. Doslovné části transkripce jsem použila jako důkazný materiál v empirické části své práce. Pro snazší orientaci v datech jsem použila otevřené

kódování, které spočívá ve vytváření kódů z dat při analýze a ne před ní. Díky takovému postupu jsem se pak lépe orientovala v datech a snáze se mi hledaly jednotlivé pravidelnosti. Jak již bylo řečeno, při analýze je důležité neztratit ze zřetele kontext vyprávění. V tom mi pomohlo i tzv. poznámkování v podobě krátkých úvah a postřehů badatele. Výstupem analýzy není generalizace případů, ale individuální přístup informátorů k věci.

3.4 Etické otázky společenskovedního výzkumu

Během výzkumu jsem se snažila dodržovat etické zásady výzkumu. Na začátku každého setkání s informátorem jsem ho vždy seznámila s cílem a průběhem výzkumu a všem informátorům předložila žádost o písemný informovaný souhlas. Písemný informovaný souhlas byl pro tento výzkum velice vhodný, protože jsem pracovala s intimními daty. Účastníky jsem samozřejmě upozornila na to, že účast ve výzkumu je dobrovolná a že mohou kdykoliv naši spolupráci ukončit. Považuji za důležité, že bylo informátorům již při prvním kontaktu vysvětleno, že se daný výzkum provádí jako součást bakalářské práce. Spousta z nich mi pak ráda vyšla vstříc a byla ochotna se bavit i o tak intimních věcech, jakou víra bezpochyby je.

Všem, kteří souhlasili, že se výzkumu zúčastní, jsem slíbila, že veškerá data budou anonymizována a že s nimi budu pracovat pouze já, jakožto výzkumník, a to podle Zákona o ochraně osobních údajů (zákon č. 101/2000 Sb.). Data jsem anonymizovala už v počítači, když jsem je převáděla do písemné podoby, a tak s nimi posléze i pracovala. Přísné dodržení anonymity jak u informátorů, tak u jimi uvedených dat, považuji za důležitý krok, protože mnohdy mi informátoři sdělovali emočně nabitě příběhy, události a zážitky z jejich dobrovolnické činnosti. Dalším důvodem je to, že víra a osobní přesvědčení jedince je věcí daného člověka. Když informátoři věděli, že veškerá data budou anonymizována, mohli bez ostychu a strachu hovořit i o takto intimních věcech. S informátory jsem se dále domluvila, že v případě zájmu budou mít možnost sledovat, co se s jejich daty při zpracovávání výzkumu děje.

Disman (2008) upozorňuje na to, že v kvalitativním výzkumu mizí hranice mezi rolí výzkumníka a rolí zkoumané osoby, oba jsou rovnocennými partnery. Badatel je tedy podstatnou součástí výzkumu. Proto jsem se snažila si před

výzkumem uvědomit, jak by mohly mé předsudky, názory, zkušenosti a vůbec osobnost ovlivnit výzkumný proces. Domnívám se, že to, že jakožto výzkumník nemám s dlouhodobou dobrovolnickou činností zkušenost, mi umožnilo nahlédnout na situaci nezaujatě a plně se ponořit do informátorova vyprávění. Vzhledem k tomu, že jsem sama věřící katolička, musela jsem si dát při pohybu v terénu pozor, abych informátory nehodnotila prizmatem své představy správného katolíka. Bylo tedy důležité, abych se maximálně snažila oprostit od svého náboženského přesvědčení a hodnot. To jsem zajistila především tím, že jsem si v průběhu výzkumu vedla terénní poznámky, kde jsem reflektovala svoje pocity a reakce během informátorova vyprávění. Hendl zmiňuje, jak důležitá je „*schopnost oprostit se od osobních pocitů a předsudečného pojmání výzkumné situace*“ (Hendl, 2005, s. 148). Mé případné nevhodné reakce v průběhu informátorova vyprávění by totiž mohly ovlivnit míru důvěry ve vztahu, který jsem s ním měla navázat. Vynasnažila jsem se, aby byl tento výzkum spíše interakcí, procesem sdílení a naslouchání. Jak bylo řečeno výše, otázka osobní víry a náboženského přesvědčení je velice intimní, snažila jsem se proto při výzkumu navodit takovou atmosféru, v níž se informátor cítil při svém vyprávění příjemně.

4 Empirická část

4.1 Cesta k dobrovolnictví

Tato úvodní kapitola pojednává o tom, co informátory motivovalo k dobrovolnické činnosti a jaké byly okolnosti jejich rozhodnutí pro dobrovolnictví. Pro porozumění významu dobrovolnictví pro věřící dobrovolníky je nezbytné zabývat se tím, co informátory k dobrovolnictví přivedlo. Struktura této kapitoly je následující. Nejprve se zaměřím na hodnoty, které informátoři zmiňují v souvislosti s počátky jejich dobrovolnické činnosti. Z vyprávění informátorů je zřejmé, že jejich hodnoty mají vliv na jejich rozhodnutí stát se dobrovolníkem. V dalším textu této kapitoly se pak soustředím na ostatní okolnosti, které se dle informátorů podílely na jejich rozhodnutí.

Z výroků informátorů je patrné, že pomoc druhým je hodnota, která je pro ně velice důležitá, ovlivňuje jejich jednání i jejich rozhodnutí věnovat se dobrovolnické činnosti. Na touhu pomáhat druhým lidem lze však nahlížet nejen jako na hodnotu, která informátory vedla k dobrovolnické činnosti, ale také jako na hodnotu, která má vliv na to, jaký typ dobrovolnické činnosti vykonávají. Naplňování času osamělým a nemocným, doučování dětí, dobrovolnická činnost se seniory, práci v hospici... *„Já jsem vždycky měla pocit, že těm druhým potřebuju pomoci. Že je to tak prostě správně.“* (paní Jarmila) Důkazem toho je i tvrzení dobrovolnice, která se při vyprávění zmínila, že již od mládí toužila pomáhat druhým lidem. *„Jako vždycky mě bavilo pomáhat. Už na základce, když spolužák na tom byl nějak špatně, tak jsem se o přestávkách s ním učila a vytáhli jsme o stupeň známku.“* (paní Tereza) *„Ale já mám radost, když můžu někde pomoci. Mě to prostě těší. To. Ráda pomáhám, já pomáhám hodně. Doučovat umím. Já už jsem jako malá holka doučovala spolužáky a takhle jako jen tak zadarmo.“* (paní Kateřina) Dobrovolníci kladli ve svých vyprávěních velký důraz na pomáhání druhým lidem a zdálo se, že dobrovolnická činnost je pro ně pouze jednou z možností, jak uspokojit potřebu pomáhat druhým lidem.

Pomáhání druhým je zde nahlíženo s jistým přesahem za dobrovolnickou činnost. „*Když ono těch lidí, kterým já chci pomáhat, třeba takhle přes počítač, je jich strašně moc. Třeba si takhle dopisuju s jednou Ukrajinkou, která tady v té republice nikoho nemá. Když jim to udělá radost. Já bych strašně ráda každému pomohla.*“ (paní Kateřina) Z vyprávění informátorů bylo patrné, že oni - jakožto věřící - pocítují, že by měli nějakým způsobem druhým lidem pomáhat. Je patrné, že se informátoři vnitřně ztotožnili s určitými hodnotami, od kterých se následně odvíjí jejich jednání, ale i to, jak na sebe jakožto věřícího člověka informátoři nahlížejí a jak se podle jejich přesvědčení má „správně“ chovat věřící člověk. Tato hodnota je ve vyprávěních informátora spojována nejen s dobrovolnictvím, ale i s vírou. „*Tak já myslím, že my jako věřící, že člověk chce dělat něco pro druhý.*“ (paní Anna) Pomáhat bližnímu v nouzi je zkrátka lidská povinnost. „*To je lidská povinnost, ne, si myslím. Že jo, když můžu, co můžu, to pomůžu.*“ (paní Kateřina) Opravdu je ve vyprávěních informátorů na tuto hodnotu kladen velký důraz. Je to podle informátora dokonce to, co člověka dělá člověkem. „*Tak je to taková ta lidská solidarita, je to to, co prostě člověka vede k tomu, aby nezachránil jenom sám sebe, ale pomáhal těm druhejm. Je to jako prostě to, co podle mě člověka dělá člověkem. Že když je válka, tak ty lidi si taky navzájem pomáhají, ačkoliv jsou ve smrtelném nebezpečí. Prostě je to to, co člověka vede k tomu, aby druhejm pomohl.*“ (paní Jarmila)

Dalšími hodnotami, o kterých dobrovolníci zapojení do mého výzkumu hovořili, jsou láska k bližnímu a touha konat pro druhého dobro. „*Kdo nemá rád lidi, nemůže podle mě pomáhat, protože pak je to katastrofa. Mám ráda lidi a je to bez rozdílu. Pracuju s dětma a se všema, s romskýmá...*“ (paní Tereza) Informátoři také v souvislosti se svým rozhodnutím vykonávat dobrovolnickou činnost zmiňovali soucit s ostatními lidmi. „*Protože nám bylo líto těch dětí, který tam běhaly po ulici. Vždycky jsem měla soucit s nějakou jakoukoliv bídou, utrpením, s nemocemi.*“ (paní Tereza) „*K nám choděj děti právě proto, že nemají doma možnost těch rodičů. A je mi jich líto. Měly nás jak tety.*“ (paní Kateřina) Dobrovolníci přemýšleli o svém životě s jistým přesahem do budoucna a vyjadřovali uvědomění toho, že každý občas potřebuje v životě pomoc. „*Protože nikdy, ale nikdy, nemůžete tušit, kdy se ocitnete na té druhý straně. Potřebovala jsem pomoc mockrát.*“ (paní Tereza) Dobrovolnice ve vyprávění uvedla,

že se domnívá, že právě tím, co má většina dobrovolníků společné, je to, že se sami již ocitli v nějaké složité životní situaci, z které se sami úspěšně dostali, a tak mají touhu pomáhat druhým lidem rovněž překonat těžké životní zkoušky. K dobrovolnictví ji tak vede mimo jiné i empatie k lidem, kteří potřebují její pomoc. *„Ty dobrovolníky vesměs spojuje to, že většina - 50% dobrovolníků - si prošli něčím životně těžkým. Že to jsou vesměs lidi, který něco v životě těžce poznamenalo. Jsou to vesměs lidi, který už se z toho dostali, tak chápou ty ostatní a jakmile je chápete, tak vám to nedá a musíte jim pomáhat. A to právě záleží na té osobní zkušenosti.“* (paní Tereza) Informátor se rozhodl vykonávat dobrovolnickou činnost také proto, že si uvědomoval, že druhý člověk jeho pomoc potřebuje. Informátory k činnosti motivovalo to, že se do druhého dokázali vcítit a představit si sami sebe na jeho místě. *„Protože ten člověk to potřebuje.“* (paní Tereza) Na rozhodnutí informátorů k vykonávání dobrovolnictví pak můžeme nahlížet také tím způsobem, že tito lidé díky svým hodnotám naopak vyhledávají lidi, kteří jejich pomoc potřebují. To, že je někdo věřící, ještě nevyklučuje, že by ho k činnosti nemohl vést mimo jiné i jeho osobní zájem. *„Naopak, bylo to velmi sobecký. Já jsem si představoval, když jsem tam jel, že se naučím zadarmo angličtinu, že nebudu platit za pobyt.“* (pan Jan)

Na rozhodnutí stát se dobrovolníkem mělo u informátorů vliv také to, v jaké životní situaci se právě nacházeli. Podle informátora byla ztráta zaměstnání důležitým impulsem v rozhodnutí pro dobrovolnickou činnost. *„No a pak se mně stalo to, že po sedmnácti letech jsem skončil na manažerských pozicích. Při změně vedení v organizaci jsem zjistil, že ten útvar, v kterém pracuju, už není. Takže jsem tam musel skončit, což byl docela šok po tolika letech, a přemejšlel jsem, co se sebou.... A když jsem jednal s paní ředitelkou, tak jsem jí říkal, že bych chtěl dělat u ní v hospicu, protože teď nemám zrovna do čeho píchnout a...“* (pan Jan) Dobrovolnickou činnost umožnilo také to, že je žena na mateřské dovolené a má v tom případě čas se do dobrovolnické činnosti zapojit a smysluplně tento čas využít. *„... a pak jsem začala mít takovou potřebu... No, když jsem začala být na mateřský, tak jsem byla taková nevyužitá. Měla jsem pocit, že jsem taková nevyužitá a nechodila jsem do té práce.“* (paní Jarmila) Dalším důležitým momentem pro přemýšlení o dobrovolnictví byl přechod dětí

do dospělosti. Už nevyžadovaly tolik osobní péče matky. To informátorku přimělo zamyslet se, jak využít volný čas. *„Měla jsem pocit, že děti už jsou velký a že potřebuju někam investovat čas užitečně.“* (paní Anna)

Informátoři ve vyprávění o své dobrovolnické činnosti uváděli, že se začali sami aktivně zajímat o možnost vykonávat dobrovolnickou činnost a dohledávali si potřebné informace. Jednalo se tedy o vlastní iniciativu jedince. *„Tak jsem přemýšlela co, tak jsem se vám za to modlila, Pane Bože, dej mi vědět, jak můžu být prospěšná. Druhý den vyšel inzerát, že hledaj učitelky dobrovolnice na doučování dětí ze sociálního prostředí tady. Tak jsem tam okamžitě napsala a začala jsem doučovat.“* (paní Kateřina) *„No, já jsem vlastně uvěřila v Boha, a abych se o tom něco dozvěděla, protože pocházím z ateistický rodiny, tak mi jeden můj známý domluvil schůzku s otcem Jiřím, tady z farnosti. A měla jsem prostě takovej pocit, že by bylo fajn, abych někomu pomohla. Já jsem se s ním o tom bavila a on mi doporučil právě místního koordinátora dobrovolníků.“*

(paní Jarmila) Z této výpovědi je patrné, že se sice informátor sám aktivně zajímal o možnost vykonávat dobrovolnickou činnost, nicméně využil při tom svých kontaktů a známostí. Informátor se tak k dobrovolnické činnosti dostal na radu svého známého a následné doporučení církevní autority. V počátcích dobrovolnické činnosti jednotlivce tudíž sehrály svou roli sociální sítě informátora. Navíc se jednalo o sociální sítě vázané na církev. Z vyprávění informátorů je patrné, že známosti a kontakty, které člověk získá při pravidelné účasti v kostele, mají pozitivní vliv na dobrovolnictví. Sociální sítě vázané na společenství věřících scházejících se v kostele má, dle informátora, vliv na rozhodnutí stát se dobrovolníkem. Informátorka se stala dobrovolníkem, protože se v kostele dozvěděla o možnosti zapojit se do dobrovolnické aktivity. *„No a s manželem se známe s Charitou. Protože znali jsme ředitelku a ostatní tak nějak zběžně. Řekněme si pravdu, setkávali jsme se v kostele.“* (paní Marie) *„No, tak popravdě řečeno, tak ta parta, která chodí, to je parta z kostela. Samozřejmě, s těma lidma, který se mnou spolupracují, jsem si nevybrala, ale přihlásili se, protože chodí do kostela. V kostele bylo řečeno, paní Nováková organizuje tohle a tohle. Kdo má zájem, přihlašte se. Jako tadycty spojení přes kostel tady je.“* (paní Marie) Informátor se díky pravidelnému navštěvování kostela snadněji dozvěděl o možnosti vykonávat dobrovolnickou činnost.

„V kostele bylo řečeno, že tato paní organizuje tohle a tohle. Kdo má zájem, přihlašte se. Já jsem dala do farního zpravodaje, že ve středu ve třináct hodin je třídění známek na faře.“ (paní Marie) Přímá žádost od někoho ze společenství věřících lidí, nejlépe přítele, je rovněž silným podnětem pro dobrovolnickou činnost. „Tak měla jsem pocit, že děti už jsou velký a že potřebuju někam investovat čas užitečně, což mi přišlo docela dobrý, protože s tím přišla Maruška. Jojo, takže se to tak spíš nabízelo, než že bych to vyhledávala. Nabízelo se to a mně to přišlo zajímavý.“ (paní Anna) Sociální síť také pozitivně působily na informátora z hlediska setrvání u dobrovolnické činnosti. Jeho sociální síť tvořené přáteli z kostela mu byly pozitivním stimulem k věnování svého volného času dobrovolnictví. „Druhej aspekt tohodle třídění je, že si tam pokecáme. Nechodíme na kafičko. Sedíme u známek u stolu, ty známky se dají na stůl, každá si třídí a přitom povídáme.“ (paní Marie) Pravidelná účast v kostele tak zesílila participaci, protože se mezi lidmi v kostele vytvořilo přátelské pouto a vazby na další lidi. Informátor pak tím spíše chce trávit čas s lidmi podobného smýšlení.

Podle informátorů sociální síť hrály roli při rozhodování se pro zapojení do dobrovolnické činnosti, ale ne při samotném vykonávání této činnosti. Dobrovolníci se ve vyprávěních odkazují na společenství lidí sdružujících se kolem kostela jen minimálně. Informátorka dokonce vyloučila, že by ji společenství věřících lidí ve farnosti nějakým způsobem v záležitosti dobrovolnictví ovlivňovalo. „Jako v kostele, kdo se baví v kostele. Já jsem se sem přistěhovala. Jsem zde čtyři roky. Přistěhujete se, začnete chodit někam na mši. A jenom dva lidi z kostela vás úsměvem pozdraví. Tam je každé za sebe. Rodina se sebou. Nikde vás nepřijmou. To jako v těch kostelích a církvi je hroznej odstup.“ (paní Tereza) Nezajímá se příliš o to, jak se na její dobrovolnickou činnost dívá její okolí. „Jako mně je jedno, jestli to i někdo ocení. Já jako spoustu věcí dělám i mimo tu Charitu. Když vidím bezdomovce u nádraží a vysypala se mu taška, tak prostě jdu a pomůžu mu ji poskládat. Jdu a koupíme párek v rohlíku. Že dostane jídlo. Upeču celej pekáč a teď už vim, kde ty bezdomovci jsou. Tak jim to odnesu.“ (paní Tereza) Pokud se informátoři zmiňovali o bohoslužbě, tak v tom ohledu, že návštěva kostela je pro ně možností, jak dočerpat sílu a energii pro svou dobrovolnickou činnost, pro to pomáhat druhým lidem, být pro ně oporou v jejich těžkých životních situacích. „... a ten

katolickej prístup, když je člověk věřící, tak je jednodušší v tom, že tu sílu někde najde, má ji kde dočerpát, protože ten zdroj je nekonečný. Když má člověk kde brát sílu, opravdu dobíjet, chodí do kostela, tak se to dá.“ (pan Jan) Informátoři opravdu ve vyprávěních o své dobrovolnické činnosti nekladli na společenství věřících velký důraz. *„S lidma z kostela nemám až zas tak potřebu se o tom tolik bavit. Prostě pro mě je ta věc tak jasná.“ (paní Jarmila)* *„Já o tom moc nemluví. Já to nedělám proto, aby mě někdo za to chválil.“ (paní Kateřina)*

4.2 Dobrovolnictví jako činnost svobodně zvolená?

V předchozí kapitole jsem se zabývala tím, jak věřící dobrovolníci nahlízejí na počátky své dobrovolnické činnosti a co považují za základní podnět k této činnosti. Zjistila jsem, že informátoři mluví o rozhodnutí vykonávat dobrovolnickou činnost jako o plnění Boží vůle. Pro lepší pochopení toho, jak informátoři nahlízejí na své rozhodnutí vykonávat dobrovolnickou činnost, jsem sem zařadila tuto kapitolu. V této části textu zkoumám, zda informátoři cítí svou dobrovolnickou činnost jako věc své svobodné volby, či naopak zda z jejich výpovědí nevyplývá, že pod tlakem své víry berou dobrovolnickou činnost jako určitý závazek nebo povinnost.

V odborné literatuře se svobodná volba považuje za jednu ze základních charakteristik dobrovolnické činnosti (Penner, 2002). Přesto může být v některých případech obtížné jednoznačně určit, do jaké míry jde o donucení nebo tlak, které vedou k pocitu povinnosti se do dobrovolnické aktivity zapojit. Dekker a Halman (2003) se domnívají, že společnost na člověka působí, vyvíjí na něj určitý tlak. Na věřícího člověka, který se pravidelně účastní bohoslužeb, který je zapojen do společenství věřících lidí, stýká se s nimi a účastní se společných aktivit, tak může být vyvíjen nátlak, jak ve formě očekávání lidí kolem něho, tak ve formě jakéhosi vnitřního pocitu, že by měl pomáhat lidem kolem sebe a potažmo se tedy věnovat i dobrovolnické činnosti pro druhé. Člověk může mít občas pocit, že nemá jinou možnost než se do dobrovolnické činnosti zapojit. Povinnost vyplývající z náboženství je v odborné literatuře zmiňována jako příklad toho, kdy je otázkou, zda je dobrovolnická činnost opravdu svobodně zvolená (Dekker, Halman, 2003; Frič, Pospíšilová, 2010).

„Myslím si, že to někdo může nucením nazvat, protože budeš cítit, že bys třeba měla. Ale ne vždycky to musí být špatně, jako pokud to zkusíš a zjistíš, že ne, tak proč toho nenechat. Ta cesta je tu vždycky. Pak člověk třeba zjistí, že ho to naplňuje. I když nechtěl.“ (paní Anna) Dobrovolníci na jedné straně odmítají, že by byli k dobrovolnické činnosti jakýmkoli způsobem dotlačeni. „Já myslím, že tlak okolí není. Že když do toho nebudu chtít jít, tak to nebudu dělat.“ (paní Anna) A spíše uvádějí, že jim nezáleží na tom, co si jejich okolí o tom, že vykonávají dobrovolnickou činnost, myslí. „S lidma z kostela nemám až zas tak potřebu se o tom tolik bavit. Prostě pro mě je ta věc tak jasná. Nemám potřebu probrat to, jestli je to dobře nebo není. Je mi vesměs jedno, co si o tom lidi myslí. Ale jako když je to v takový fázi, že to nekomentují nebo je jim to jedno nebo se jim to líbí, tak to jsem spokojená. Ale lidi se k tomu stavěj spíš kladně.“ (paní Jarmila) Informátoři ve vztahu k jejich dobrovolnické činnosti nepocítovali tlak ze strany ostatních lidí v jejich společenství. Nešlo ani o přímý tlak pramenící z komunikace mezi lidmi, ale ani o tlak vycházející z jejich sociální pozice ve skupině.

Na druhé straně je však z vyprávění informátorů patrné, že jistý závazek vůči dobrovolnictví pocítují. Je to závazek, který vyplývá ze způsobu jejich nahlížení na dobrovolnickou činnost. Informátoři na dobrovolnictví nahlíželi jako na plnění Boží vůle. Je to pro ně něco, co po nich Bůh požaduje. „Cítila jsem, že to mám udělat. Bůh mi řekl, že to mám prostě udělat. Mně vám to tak... Bůh mě tam prostě zavedl. Víte co, to je taková myšlenka. Ne, to není myšlenka, jako mohla bych tohle udělat. Ale to je myšlenka: udělej tohle!“ (paní Kateřina) Určitý pocit povinnosti lze spatřovat v přesvědčení, že Bůh dal člověku nějaké schopnosti, kterých musí nějakým způsobem využít. Člověk je pak zodpovědný za to, že jeho schopnosti, nadání a znalosti nepříjdu nazmar. Jde tedy o osobní závazek k Bohu. „Bůh vám něco dal a nedal to jenom vám. Dal vám to proto, abyste to předávala, že jo... A já neříkám to, ale chytrá jsem. Myslí mně to. A jsem schopná naučit.“ (paní Kateřina)

Určitý závazek vzniká také při samotném vykonávání dobrovolnické činnosti. V takovém případě se jedná o osobní závazek, který si informátoři vytvářejí k lidem, kterým pomáhají. „Ze začátku nikoho neznáš, ale tím, že tam jsi, tak prostě najednou těch lidí znáš dvacet pět a teď nemůžeš přestat chodit,

protože oni na tebe čekají. Zejtra za ní musíš přijít, protože ona tě tam potřebuje.“ (pan Jan) Velmi často se dobrovolníci v souvislosti s příjemci dobrovolnické činnosti zmiňovali o tom, že je tito lidé potřebují, že na ně čekají, že jim jich bylo líto... V takových případech lze hovořit o jistém osobním závazku se za těmi lidmi opět vrátit a pomoci jim. *„Ona na mě pořád čekala.“* (pan Jan) *„Protože ten člověk to potřebuje. Jo, ona trpěla, ona to potřebovala.“* (paní Tereza)

4.3 Podoba dobrovolnické činnosti

Vzhledem k tomu, že se v práci snažím lépe porozumět formálnímu dobrovolnictví věřících, musím se blíže věnovat také podobě dobrovolnické činnosti. Důležité je nejen to, proč se informátoři k dobrovolnické činnosti rozhodli, nýbrž i to, pro jakou činnost se rozhodli. Informátoři vykonávají takovou dobrovolnickou činnost, při které přicházejí do kontaktu s druhým člověkem, s někým, kdo jejich pomoc v danou chvíli potřebuje. Dobrovolnictví je pro informátory službou druhému člověku, která má charakter pomoci potřebnému. V této kapitole nejprve představím jednotlivé činnosti, kterým se informátoři v rámci svého dobrovolnictví věnují. Následně představím jejich dobrovolnickou činnost z hlediska toho, pro koho ji vykonávají a s kým.

Informátoři vyprávěli o náplni své dobrovolnické činnosti jako o službě druhému člověku, konkrétně se jednalo o seniory, děti, umírající a bezdomovce. Cílem této služby je pomáhat. *„Obcházíme pokoje. Jestli má chuť někdo něco přečíst nebo říct nebo tak.“* (paní Anna) Dobrovolnická činnost této informátorky spočívá ve službě seniorům. Pravidelně dochází do léčebny dlouhodobě nemocných, kde si povídá se starými, často nemocnými, lidmi či naslouchá jejich vyprávění. Dobrovolnictví je pro ni služba druhému v tom, že s ní její klienti mohou sdílet svá trápení. *„Pro mě to pak zas byla výzva. Třeba ta paní, když povídala, že někdo, ta rodina, ji nepřijme... Oni (senioři, pozn. autora) většinou tak jako vzpomínaj na to, co bylo, na ty děti, když maj hezkej vztah. Vyprávěj co a jak...“* (paní Anna) I paní Jarmila se věnuje dobrovolnické činnosti v kontaktu se starými lidmi. Dělá společnost druhému člověku. A o náplni své dobrovolnické činnosti hovoří s odkazem na přínos činnosti pro druhého. *„A tak já jsem si s ní začla povídat a nějak jsme to... si začly vyprávět. Ona mi vyprávěla nějaký zážitky. Jak se tam dostala, všechno možný. A to bylo vidět,*

že tomu člověku to pomáhá.“ (paní Jarmila) Paní Tereza a Kateřina se věnují doučování dětí. Svou dobrovolnickou činností pomáhají dětem, aby dosahovaly lepších výsledků ve škole. „Tak jsem tam okamžitě napsala a začala jsem doučovat. Učím celý život matematiku a fyziku. Takže to je věc, kterou můžu.“ (paní Kateřina) Paní Tereza je velice aktivní dobrovolnicí a věnuje se nejen doučování dětí, ale i dalším činnostem například v rámci hospicové péče, či prostřednictvím Charity pomáhá bezdomovcům. „Tak dělám v tom azylovém domě, co je pro ty matky v tísní. Vsměš jsou to ty týraný matky. Tak tam ty děti todlencto učím taky. Pak tady v Charitě, abych právě nebyla furt jenom mezi dětma. Tak chodím pomáhat někdy i s dcerou bezdomovcům... Chci využít ty svoje schopnosti, což je právě v té hospicové péči.“ (paní Tereza) Dobrovolnickou činnost v kontaktu s umírajícími lidmi vykonává i pan Jan. Pravidelně dochází do hospice. Poslední dotázanou dobrovolnicí je paní Marie, jejíž dobrovolnická činnost spočívá v třídění známek pro misie.

Informátoři v rámci svého dobrovolnictví vykonávají nejrůznější činnosti. Jedná se o dobrovolnickou aktivitu zaštitěnou dobrovolnickým centrem při místních Charitách. Kromě jedné informátorky nešlo přitom o dobrovolnictví v organizacích zřizovaných a spravovaných církví, ale o dobrovolnictví v rámci charitních dobrovolnických center v organizacích necírkevního charakteru (např. nemocnice, hospic). Pro lepší porozumění formálnímu dobrovolnictví věřících informátorů není důležité jenom, pro koho činnost vykonávají, ale také s kým ji vykonávají. Jenom někteří kladně hodnotili, že spolupracují s někým ze společenství věřících (paní Anna a paní Marie). Ostatní informátoři nevykonávali dobrovolnickou činnost s nikým z jejich společenství. Nekladli také při vyprávění na ostatní věřící z jejich společenství důraz a jejich vyprávění směřovalo více k jejich osobní zkušenosti s dobrovolnictvím a k hodnotám, které dobrovolnictvím naplňují.

4.4 Dobrovolnictví a životní fáze dobrovolníka

Tato bakalářská práce zkoumá formální dobrovolnictví dospělého věřícího dobrovolníka. Ve výzkumu jsem se zaměřila na dospělé dobrovolníky. Zjistila jsem, že dospělost je životní fází, která dle informátorů ovlivňuje jejich dobrovolnickou činnost. V této kapitole se věnuji tomu, čím je dle informátorů

období dospělosti ve vztahu k dobrovolnictví charakteristické. Z vyprávění informátorů například vyplynulo, že musí přemýšlet o tom, jak rozdělit svůj čas mezi práci a dobrovolnictví, či jak skloubí dobrovolnickou činnost s péčí o rodinu.

Z vyprávění informátorů bylo patrné, že je z hlediska dobrovolnictví důležité, v jaké životní fázi se právě dobrovolníci nacházejí. Informátoři se ve vyprávěních o svém dobrovolnictví odkazovali na nejrůznější životní události související s dospělostí. Ve vztahu k dobrovolnictví je například důležité, že má člověk rodinu, o kterou je povinen se postarat. To je pro informátora ve vztahu k dobrovolnictví na jedné straně omezující. *„Člověk se musí starat taky o vztahy mimo. Nestarat se o vztahy mimo, o to, že musíš pracovat, financovat někoho a děti do školy a tak, pak by se to (plně se oddat dobrovolnictví) dalo. Ale takhle ne.“* (pan Jan) Informátor si uvědomuje, že je povinen postarat se o rodinu, a tak nemůže tolik úsilí a času věnovat dobrovolnictví. Dospělý informátor tak musí zvažovat, jak rozdělit svůj čas mezi rodinu, práci a dobrovolnictví. *„Nabízelo se to a mně to přišlo zajímavý. No, protože zrovna tak nějak i v té práci jsem to stihala.“* (paní Anna) Na druhé straně informátorka, která je na mateřské, zmínila tuto okolnost jako něco, co jí naopak dobrovolnickou aktivitu umožňuje. *„Jsem začala mít takovej pocit, že by bylo fajn, abych někomu pomohla už na mateřský. Měla jsem pocit, že jsem taková nevyužitá. Nechodila jsem do té práce. Nechodím pořád ještě.“* (paní Jarmila) Z vyprávění je patrné, že informátoři v této životní fázi vnímají dobrovolnictví jako alternativní místo (vedle práce) pro uplatnění se. Dobrovolnictví je pro dobrovolnici příležitostí, jak najít uplatnění v aktivním období jejího života, kdy nechodí do práce. To, že je na mateřské dovolené jí sice jistým způsobem umožnilo zaměřit své úsilí na dobrovolnictví, na druhou stranu si informátorka byla vědoma toho, že se její volný čas, který může věnovat druhým, odvíjí od toho, zda bude o dítě postaráno. *„Já jsem se domluvila s tou paní, že případně by tam Helenka mohla bejt se mnou. O to jde, kdo s ní bude, když já budu tam. O to jde vždycky. Když já bych ráda něco někde, tak to je první věc, kterou musím řešit, vždycky (hlídání dítěte, pozn. autora).“* (paní Jarmila) Pokud děti dospějí, informátor v dobrovolnické činnosti může vidět způsob, jak dávat dál svoji osobní péči zase někomu dalšímu, kdo ji v daný okamžik potřebuje. *„Na mě dolehlo to, že ty děti, že už nikdo nic nechtěl, a tak jsem si řekla, že by to mohla být cesta,*

jak zas dál dávat, když už třeba nikdo nepotřeboval.“ (paní Anna) Je patrné, že na náhled informátora na jeho dobrovolnickou činnost má vliv to, v jakém životním období se právě nachází. Informátoři viděli v dobrovolnictví vhodný prostředek, jak využít čas, který mají. *„Člověk ví, že teďka ten čas má. A že ty lidi jsou chudáci, tak co jim chvíli nevěnovat.“* (paní Anna)

4.5 Význam dobrovolnictví v životě věřícího dobrovolníka

V této kapitole se věnuji tomu, jak informátoři při vyprávění spojují svou dobrovolnickou činnost se svou vírou. Tato část je úvodem k následujícím čtyřem podkapitolám, které blíže popisují, jak informátoři rozumí svému dobrovolnictví a jak na ně nahlízejí. Víra informátorů totiž může být stimulem k jejich dobrovolnictví, může jim pomoci překonat obavy z toho, že pro dobrovolnictví nemají potřebné dovednosti, a být důvodem, proč u dobrovolnické činnosti setrvávají. V neposlední řadě pak jejich pojetí víry má vliv na to, že vidí dobrovolnictví jako plnění Boží vůle. Z hlediska dobrovolnictví je důležité, že se informátoři ve svých vyprávěních o svém dobrovolnictví opírali o úryvky z Písma. Z citovaných textů je patrné, že dobrovolnictví je pro ně službou druhému člověku, ve kterém vidí Krista. Ve svých vyprávěních kladou důraz na druhého jakožto svého bližního, který jejich pomoc potřebuje. Jsem přesvědčena, že tato okolnost má vliv na to, že informátoři chápou svou dobrovolnickou činnost a že na ni nahlízejí jako na vztah s druhým člověkem, že v dobrovolnické činnosti nacházejí smysl jak pro samotného aktéra, tak pro příjemce dobrovolnictví. Dále že dobrovolnictví je pro ně prostředkem, jak být užitečný konáním dobra a v neposlední řadě příležitostí k využití svých schopností ve prospěch druhých. Tomu se budu věnovat podrobněji v dalších podkapitolách.

Věřící dobrovolníci se ve svých vyprávěních o svém dobrovolnictví zmiňují o víře. *„Cejtla jsem, že je to (dobrovolnictví, pozn. autora) správný prostě. Člověk, kterej je věřící, dovolim si říct, tak některý věci ví. Ví, že tohle je dobře, a ví, že tohle není dobře.“* (paní Jarmila) Dobrovolnictví má pro informátora význam v tom, že dělá správnou věc. *„Víte co, když věříte, tak najednou zjistíte,*

že prostě... Bůh vám něco dal a nedal to jenom vám. Dal vám to proto, abyste to předávala, že jo.“ (paní Kateřina) Je zřejmé, že informátor sám vykreslil spojitost mezi svou vírou a nutností být nějakým způsobem činný pro druhé. Podle informátorky je život věřícího člověka podstatný v dávání se druhému. Informátor ve svém vyprávění hovořil o tom, že víra je tím, co mu udává v jeho životě a potažmo v jeho dobrovolnictví směr. Jeho víra ho stimulovala k dobrovolnictví. *„Myslím, že víra byla silnou motivací (k dobrovolnictví, pozn. autora), protože nevím, co bych dělala jako nevěřící, vůbec si to netroufám odhadnout. Protože jako ten život tě takhle někam tlačí, něco musíš, něco nemusíš, pro něco máš vlohy, něco děláš, protože se to jakoby naučíš a třeba se v tom najdeš. Nebo tě fakt ten život dostrká někam a do něčeho, co by sis řekla, že přitom nikdy dělat nebudeš.*“ (paní Anna) Víra je v jeho podání tedy něčím, co má moc přimět člověka, aby dělal věci, do kterých by se nebýt věřící nikdy nepustil. Je to právě jeho víra a způsob života věřícího člověka, které ho nasměrovaly k dobrovolnické činnosti. Mohou dodat člověku odvahu a sílu, aby se překonal a dobrovolnické činnosti se věnoval i přes své nedostatky, kterých si je vědom. *„Já třeba nejsem zas tak komunikativní člověk. Že jsem si říkala, co já si tam s těma lidma budu říkat... V mém případě to bylo spíš, že jsem si říkala, že nejsem asi ten ideální člověk k týdle činnosti... Nejsem moc řečnivá.*“ (paní Anna) Víra dle informátorů nefunguje pouze jako stimul k dobrovolnictví, nýbrž je také důvodem, proč u dobrovolnictví setrvat. *„Setrvávám u dobrovolnické činnosti, protože věřím v Ježíše Krista. Abych řekla pravdu, tak pro mě je základní ta víra. Ta víra a pak až je to dobrovolnictví.*“ (paní Jarmila) Víra může být pro informátory nejen stimulem k dobrovolnické činnosti, důvodem k setrvání u dobrovolnictví, nýbrž má vliv i na to, jak své dobrovolnické činnosti informátoři rozumí. Ve výzkumu se ukázalo, že dobrovolník vidí význam dobrovolnictví v tom, že plní Boží vůli. Dobrovolnická činnost je tak pro něj plněním toho, co od něj Bůh očekává. *„... Měla jsem problém, jak to mám udělat s tím doučováním. A pak jsem si přečetla: Cokoliv jsi učinil jednomu z mých malých, jako bys mně učinil. Říkám si, Pane Bože, ty chceš, abych to dělala.*“ (paní Kateřina) Dobrovolnická činnost je ve vyprávění informátora nahlížena i v kontextu toho, co se bude s člověkem dít po smrti. *„Člověk chce být milosrdnej, nechce být nějakej vaganbund už jenom*

proto, co by si mohl jednou vysloužit na věčnosti.“ (paní Anna) Dobrovolnictví se tak stává cestou, jak se přibližovat ideálu dobrého člověka, který bude po smrti odměněn.

Dobrovolnická činnost byla ve vyprávěních dávána do kontextu s Písmem. Dotázaní dobrovolníci z něj čerpali inspiraci pro svou vlastní pomoc potřebným. *„Prostě nevím, jak přesně se to někde píše v Písmu, ale je tam něco na způsob (a bylo to i v té pohádce Anděl Páně), pomůžeš tomu nejmenšímu z vás, jako bys samotnému Pánu Bohu pomoh.*“ (paní Jarmila) Dobrovolnice v této souvislosti podotýká, že *„... pomáhám někomu, kdo je slabší, a o tom křesťanství je taky.*“ (paní Jarmila) Pomáhání druhým je v podání této informátorky prezentováno jako náboženská hodnota, která je naplňována v dobrovolnické činnosti. Inspirací pro pomoc druhým v rámci dobrovolnictví se pro informátory stal také výrok: *„Cokoliv jsi učinil jednomu z mých malých, jako bys mně učinil.*“ (paní Kateřina) Dotázaní dobrovolníci jsou přesvědčeni, že k víře patří i konání dobrých skutků a aktivní přístup k problémům tohoto světa. To má samozřejmě pozitivní vliv na dobrovolnictví, ke kterému je nutný aktivní přístup lidí a jejich ochota darovat svůj čas. *„Víra dává životu smysl a ten smysl musíte něčím naplnit, protože věřit, to ještě nic není. Víra bez skutků je mrtvá. To se taky někde v Písmu říká.*“ (paní Marie)

4.5.1 Dobrovolnictví jako vztah

Věřící dobrovolníci o svém dobrovolnictví hovoří jako o vztahu s druhým člověkem. Je to jeden ze způsobů, jak informátoři nahlízejí na svou dobrovolnickou činnost. Dobrovolnictví je pro informátory způsobem, jak trávit čas s těmi, kteří to potřebují. Nutnou součástí toho je i navázání vztahu, osobní kontakt s člověkem, který je nahlížen jako jejich bližní. Zájem o druhé, který ve vyprávěních dobrovolníci často vyjadřovali, nasvědčuje tomu, že důraz na bližního, který je věřícímu člověku vštěpován, hraje roli i v dobrovolnické činnosti a vůbec v tom, že člověku nejsou lidi kolem něho lhostejní. Tato kapitola blíže pojednává nejen o tom, že informátoři chápou dobrovolnictví jako vztah, ale také o podobách tohoto vztahu.

Informátoři nahlízejí na svou dobrovolnickou činnost jako na vztah s druhým člověkem. *„Víra je o vztazích kromě jinýho. Především o vztazích...*

totle (dobrovolnictví, pozn. autora) je taky vztah a je to vztah, kterej je sice nerovnej, ale o to spíš je potřeba si dát pozor, aby to člověk jako správně pojal, s úctou k těm druhým.“ (paní Jarmila) Z výpovědi této informátorky vyplývá, že zakládá svoje pojetí víry na vztazích s druhými lidmi. To, jakým způsobem nahlíží na svou víru, má vliv na její pojetí dobrovolnické činnosti. Navázání bližšího kontaktu s druhým člověkem je klíčovou součástí pomáhání druhým lidem. Dobrovolnictví je tak pro informátory okamžikem setkání s druhým člověkem. Skrze setkání s klientem naplňuje informátor hodnotu pomoci bližnímu. „Je to setkání s lidma, takový to, že dáváš pomoc, ale to si musíš uvědomit vlastně až ex post. Prostě seš s tím člověkem a vlastně žiješ ten život vedle něj.“ (pan Jan) Pro tohoto informátora je dobrovolnictví o doprovázení člověka. Dobrovolnictví je pro něj způsobem, jak trávit s druhým člověkem svůj čas. „Potom zase převlíct a celej den jsem vlastně strávil s tím člověkem, protože jsme dělali takový fakultativní programy. Byly tam krásný setkání. Je krásný takhle žít život vedle něj. Vlastně s ním, to je hrozně hezký, že jo.“ (pan Jan) Je příležitostí věnovat se plně druhému člověku. „Člověk by tam měl bejt pro toho druhýho cele. Naslouchat mu. Oni většinou tak jako vzpomínaj na to, co bylo.“ (paní Anna) To znamená také poslouchat vyprávění druhého a být mu k dispozici. Součástí vztahu je také přijetí toho druhého a jeho starostí. „Stací, když toho druhého jako křesťan přijmeš. Oni chtějí tu bolest, to, co maj v sobě, ty strachy říct.“ (pan Jan) Považují za důležité, že informátoři ve svých vyprávěních projevují zájem o druhé. Jsou přesvědčeni, že nelze být lhostejný k lidem v našem okolí. Chtějí pomáhat. Důležité je uvědomění, že každý, kdo je v našem okolí, je naším bližním, který může potřebovat naši pomoc. „A že vlastně ten bližní je ten, kdo stojí vedle, a vlastně ta pomoc začíná tam, ten svět začíná tím, kdo stojí vedle, tím, komu pomůžu vedle.“ (paní Tereza)

Součástí dobrovolnické činnosti je pro mnohé navázání bližší vazby k člověku, s kterým v rámci dobrovolnictví tráví svůj čas. Vztah mezi dobrovolníkem a klientem může mít i povahu přátelství. Je to dáno i tím, že spolu tráví delší dobu určitý čas, sdílí svoje prožitky a procházejí spolu určitými životními etapami. „No ale už tehdy se mi to prostě líbilo. Jsem se vlastně s některýma těma babičkama tak spřátelila, tak i když jsem pak už neměla tolik času, tak stejně mi jedna zůstala do její smrti. Ještě viděla,

když jsem se vdávala, když se mi narodil syn. A myslím, že bez toho vztahu člověk jako nemůže pomáhat. Pak je to takový neosobní.“ (paní Tereza) Dotázaní dobrovolníci často při svém vyprávění uváděli příhody a situace s klienty, z kterých bylo patrné, že jim na nich záleží. *„A tak já jsem si s ní začala povídat a nějak jsme to... si začly vyprávět. Ona mi vyprávěla nějaký zážitky, jak se tam dostala, všechno možný. A to bylo vidět, že tomu člověku to pomáhá.“* (paní Jarmila) Přátelský vztah vzniknul i v případě, kdy to nebylo pro dobrovolníka vhodné. *„Ale s většinou lidí, u kterých jsem byl a umírali, tak jsem, ač nerad, vztah navázal, protože ono to strašně vysiluje. Strašně to bere energii. Ty vytvoříš přátelský pouto a on ti umře...“* (pan Jan)

4.5.2 Dobrovolnictví jako činnost, která má smysl

Dobrovolnická činnost je dle informátorů činností, která je smysluplná a naplňující jak pro samotné dobrovolníky, tak pro klienty. Je proto důležité zaměřit se na to, v čem spatřují její smysl a čím je naplňuje. Může to být tím, že touto činností realizují vyznávané hodnoty? Že má dobrovolnická práce i pro ně samotné určitý přínos? Tato kapitola je strukturována tak, aby bylo patrné, v čem je podle informátorů smysl této činnosti jak pro příjemce, tak pro samotného dobrovolníka.

Dobrovolník přináší klientovi povzbuzení a pomáhá mu odvést pozornost od jeho starostí. *„Takže jsem v tom viděla význam. Prostě je to pro ně takový povzbuzení, rozptýlení. Ty starý lidi celý den ležej a... prostě jim to pomůže, že tam přijde někdo z jinýho světa úplně.“* (paní Jarmila) Z vyprávění bylo patrné, že dobrovolníci jsou pro klienty zdrojem rozptýlení také díky aktivitám, které s nimi vykonávají. *„Obcházeli jsme pokoje. Jestli má chuť někdo něco přečíst nebo říct nebo tak. Nebo jsme se scházeli tam nahoře v nemocnici. Tam je taková předsíň, než se jde do těch chodeb, tam jsme dali židle kolem, tam přišli starouškové, babouškové, tak se tam sedělo a vždycky jsme si řekli, co je za den a co kdo slavil od té doby, než jsme se viděli. Zpívali jsme. Zpívaly se lidovky. To bylo supr. Nebo jsme pak hráli různý slovní hry. Říkali jsme si, jak se kdo jmenuje. A pak jsme zkoušeli, jestli si to pamatujeme. Trošičku protrénování paměti. Nebo jsme si říkali nějaký kytky, města.“* (paní Anna) Dobrovolníci jsou těmi, kteří přinášejí do života druhého radost. *„Teď ty dvojčata,*

když to umí, najednou jim to jde, tak se začnou usmívat.“ (paní Kateřina)
Dobrovolník se také stává ve vyprávěních člověkem, který může druhému člověku plnit nejrůznější přání. *„A pak mi ta paní řekla, že jsem pro ni udělal tu nejkrásnější věc na světě! Důležitý je si uvědomit, že život se skládá z maličkostí. Maličkostí, který ty můžeš těm lidem dodat.“ (pan Jan)*

Dobrovolnická aktivita má pro informátory smysl v tom, že se stává prostředkem k jejich vlastnímu osobnostnímu růstu. Člověk věnuje svůj čas druhému, tráví svůj volný čas tím, že pomáhá potřebnému. Z vyprávění informátorů bylo patrné, že součástí jejich náhledu na dobrovolnickou činnost je i uvědomění si překážek, které při rozhodnutí pro dobrovolnictví museli překonat. Informátoři uváděli, že pociťovali strach z nového prostředí, že měli dojem, že mají nedostatek dovedností potřebných pro danou dobrovolnickou aktivitu nebo že je pro ně daná činnost či prostředí nepříjemné. Mnohdy se totiž dobrovolnická činnost odehrává v prostředí, které není pro dobrovolníka příliš přitažlivé. *„Tak pro mě je to trošku náročný, protože, jak jsem říkala, toto prostředí je pro mě nejen jakože cizí, ale měla jsem k tomu vždycky trochu odpor. Prostě to není hezký. Přijít do takovýdlehého prostředí. To není nic hezkýho, v podstatě jo. Prostě člověk tam přijde. Ty lidi jsou tam starý a nemocný. Je to vidět na jejich těle, na tom, jak se chovají, je tam prostě trochu smrad. Není to nic smyslově příjemnýho.“ (paní Jarmila)* Dobrovolník tak musel překonat svůj odpor k takovému prostředí a být zde pro druhého i přesto, že se v takovém prostředí necítil příjemně. *„Jsou věci, který jsou neestetický. To je jako u miminka. Miminko, když udělá boběček, tak je to docela hezký. Ale když udělá boběček padesátiletý miminko, tak je to strašný.“ (pan Jan)* Někteří informátoři se zmínili o tom, že se na začátku dobrovolnické práce potýkali s obavami z neznámé situace a prostoru, do kterého se chystali vstoupit. *„Měla jsem takový osobní obavy, jestli to zvládnou. Že to pro mě bude úplně nový prostředí, pro mě naprosto neznámý.“ (paní Jarmila)*

Informátoři však ve svých vyprávěních ukázali, že mají prostředek, jak překážky překonat. A tím prostředkem je pro ně víra. Konkrétně je to vidět u informátorky, které víra pomáhá v přístupu k druhému člověku. *„Někdy mi ta má víra pomáhá při té dobrovolnický činnosti, když jako ne každé se vám*

na první pohled líbí. Ne každéj bezdomovec je úžasnej.“ (paní Tereza) Dobrovolnická služba může být obtížná v momentě, kdy má sám informátor nějaké osobní starosti a problémy. Pak rovněž potřebuje něco, co mu pomůže těžkosti překonat. *„Tak si pak právě řeknu, jako v každým jakoby je kousek trochu toho Krista v duši. Každýho vytvořil Bůh, v každým ten kousek toho Krista je.“* (paní Tereza) Uvědomění si toho, že v každém je kousek Krista, pak informátorovi pomáhá *„líp se k člověku postavit, přiblížit, když mi něco mého vnitřního brání jakoby v přijetí toho člověka.“* (paní Tereza) V některých momentech cítil informátor nejistotu a pochybnosti, zda dobrovolnickou činnost vůbec zvládne. Zda i přes své nedostatky a jisté povahové rysy bude pro druhé přínosem. I tehdy je dobrovolnická činnost příležitostí k tomu překonat sám sebe. *„Říkala jsem si, jestli do toho mám jít a nebo nemám. Přemýšlela jsem, že nejsem asi ideální člověk do toho. Nejsem moc řečnivá.“* (paní Anna) Informátorka tedy musela překonávat určité své obavy. *„Nakonec jsem se ale přemohla, a to hlavně taky proto, že to přece křesťané mají dělat. Snažit se být lepším člověkem.“* (paní Anna) Tím, že překonává své obavy, a tím, že pomáhá druhému, se tak sama snaží stát lepším člověkem. Snaží se naplnit křesťanský ideál dobrého člověka. Dobrovolnická činnost je pro tuto informátorku přínosem, protože ve snaze naplnit křesťanské hodnoty se sama stává lepším člověkem.

Dobrovolnictví je pro informátory prostředkem k osobnímu růstu také v tom ohledu, že získávají jiný pohled na svět a dobrou zkušenost, která jim rozšiřuje obzory. *„Protože spíš ta práce s lidma, vzhledem k tomu, že v práci dělám technický věci, to je zase jinej pohled na život.“* (paní Anna) *„A jdu tam s tím, že těm lidem třeba pomůžu. Že tím prostě trochu překročím sama sebe a... O tom to je. Že to je něco, co mě dovede dál. Ve všem, v životě. Že to může pomoci člověku do budoucna. Tak člověk si kromě jinýho uvědomí, že ani on není king světa, že prostě to není o tom, že vždycky člověk bude mít dost sil a tak. Jakože člověk má jinej pohled, ještě další a to je vždycky dobrý.“* (paní Jarmila) Co vede člověka k tomu, že chce mít jiný pohled na svět a překonat sám sebe? Domnívám se, že to opět souvisí se snahou o to být lepším člověkem. Důležitou hodnotou ve vyprávění informátora je také pokora. Dobrovolnickou činnost vnímá jako prostředek k pochopení toho, že není na světě nejlepší. Tato dobrovolnice přirovnávala zkušenost s dobrovolnictvím k cestě do zahraničí.

Do země, kde nikoho neznáte a je vám i cizí způsob myšlení tamějších lidí. Rovněž je to zkušenost, která vám rozšíří obzory a pomůže k lepšímu pochopení lidí a vůbec světa kolem sebe. *„Pomáhá to člověku v úvahách o sobě i o ostatních. To je jako když odjedete do cizí země. Stačí odjet, já nevím. Byla jsem v Londýně jo. Prostě tak člověk přijede do toho Londýna. Tak ty lidi žijou úplně jinak. Maj jinej pohled a to mu vždycky pomůže v tom jeho životě. Ten svět se mu tak jakoby víc otevře.“* (paní Jarmila) Dobrovolnictví člověku pomáhá i v úvahách o sobě i o ostatních lidech. *„To uvědomění toho, že nikdo není ani víc, ani míň než já.“* (paní Jarmila) Podle informátora vede setkávání s dalšími lidmi k tomu, že se nám pak naše problémy nezdají tak veliké. *„Protože poznáš ty osudy těch lidí a člověk buďto má problém, tak se s tím tak jako ztotožníš, že ho maj třeba ostatní. Nebo nemáš problém, všechno je v pohodě a zjistíš, že to není tak samozřejmý a člověk může být vděčnej.“* (paní Anna) *„To, že ty lidi žijou úplně jinak a maj jinej pohled na svět, mu pomůže třeba v tom, že třeba ty jeho problémy nejsou až tak velký najednou.“* (paní Jarmila)

Bylo řečeno, že dobrovolnická činnost může být smysluplná v tom ohledu, že druhému člověku pomáhá zvládnout jeho obavy a starosti. Nicméně i sami dobrovolníci vidí smysl dobrovolnictví v tom, že při této činnosti mnohdy přestanou myslet na své osobní problémy. *„Bylo to úžasný, protože to je práce s lidma, člověk navíc přestane myslet na ty svý jednoduchý problémy. Vlastně přestaneš myslet na ty svý bebíčka.“* (pan Jan) Dobrovolník je tak vytržen z běžného života. A jeho služba druhému mu slouží jako prostředek k odreagování se od své práce i dalších všedních povinností. *„Ale jako ředitel jsem měl, že jo, mobil a počítač a tak. To jsem tady nepotřeboval.“* (pan Jan) *„Že jsem byla taková úzkostná. Což já jako jsem. Já jsem takovej typ. Tak jsem si řekla, zkusím obrátit pozornost jiným směrem.“* (paní Jarmila)

Informátoři se shodují na tom, že dobrovolnická činnost je naplňující. Je to činnost, která má význam. I přesto, že může být služba potřebným mnohdy náročná, je to něco, co přináší dobrovolníkům do života radost. *„No a vlastně jako ta práce mě baví. Tady já třeba přijdu utahaná. Ale jsem vnitřně šťastná. Tadydle jako něco udělám a mám z toho radost.“* (paní Tereza) Naplňující je to i v tom ohledu, že člověk vidí, že druzí mají z jeho přítomnosti a činnosti radost. *„To je třebas pro mě úžasná odměna. Přijdu tam a celej barák se třese.“*

Všichni ke mně běží. Chodí celý prázdniny.“ (paní Tereza) Nebo když jsou za jeho činností vidět dobré výsledky. *„Nebyla jsem z toho nadšená, ale když jsem viděla ty děti, jak jsou hodný, jak se snažej. Jak to udělaly a krásně prošly do dalšího ročníku.*“ (paní Kateřina) *„Pro mě to je úplně zas jiná zkušenost, protože s takovejma lidma se člověk v běžným životě nesetká. Ale je to hezký, obohacující. A myslím si, že i ty odezvy některých lidí byly hezký.*“ (paní Anna) Mnohé naplňuje vědomí, že pomoc lidem (činnost obtížná, ale potřebná) je v souladu s jejich přesvědčením. *„Bylo to úžasný, naplňující, protože to je práce s lidmi. To je takový to evangelijní: dělejte lidem to, co byste si přáli, aby dělali oni vám. Tam není ta negace. Dost lidí to často pletou a říkaj, nedělej druhem, co nechceš, aby druhý nedělali tobě. Ale dělej jim naopak.*“ (pan Jan) Odměnou může být člověku i pocit, že koná to, co je správné, či vědomí, že jeho skutky budou po smrti po zásluze odměněny. *„Víra je to, že člověk jde cestou, která je zarostlá, těžká a musí si to probojovat, ale když člověk bude bojovat za to, co je správný, tak za to dostane jakoby odměnu v tom smyslu, že prostě bude cejtit, že je to tak dobře.*“ (paní Jarmila)

4.5.3 Dobrovolnictví jako prostor pro to být užitečný

Dotázaní informátoři ve vyprávěních zdůrazňovali, že dobrovolnická činnost je pro ně příležitostí, jak být užitečný. Je to další způsob, jak nahlíží na dobrovolnickou činnost. Dobrovolnická činnost je pro ně příležitostí, jak užitečně využít svůj čas. Za užitečnou činnost považují činnost, kdy pomáhají druhému člověku. Být užitečný pro ně znamená konat dobro pro druhé lidi.

„Tak měla jsem pocit, že děti už jsou velký a že potřebuju někam investovat čas užitečně.“ (paní Anna) Na potřebu cítit se užitečně kladli informátoři skutečně velký důraz. *„Chtěl jsem to zkusit, protože jsem měl pocit takový prázdnoty, nenaplňenosti a hlavně takový neužitečnosti. Najednou jsem nevěděl, co sám se sebou.*“ (pan Jan) Dobrovolnictví pro informátory nabývalo na významu tím, že se jednalo o prospěšnou aktivitu. Z výpovědí je tak patrné, že dobrovolnictví je pro ně prostředkem, jak být prospěšný pro druhé. *„Jsem začala mít takovou potřebu už na mateřský, jak jsem byla taková nevyužitá. Měla jsem zkrátka pocit, že jsem nevyužitá. Jak nechodím do tý práce...“* (paní Jarmila)

Významným faktorem může být také to, že se člověk cítí nevyužitý v době, kdy se jeho vlastní děti osamostatňují a už nepotřebují tolik osobní péče. *„Možná na mě dolehlo to, že ty děti, že už nikdo nic nechtěl, a tak jsem si říkala, že by to mohla být cesta, jak zas dál dávat. Když už třeba nikdo nic nepotřeboval. Jako to oni potřebují pořád, ale to už takovou jinou formou, ne čistě takovou tu péči.“* (paní Anna) Užitečnost jako taková bývá ve vyprávěních spojována s vírou. Je vidět, že užitečnost spojují s konáním dobra pro druhé. Užitečnost nahlíží jako způsob, jak žít správně život věřícího člověka. *„Tak já myslím, že my jako věřící, že člověk chce dělat něco pro druhé, být užitečný.“* (paní Jarmila) Užitečná činnost je v tomto smyslu ta, při které člověk koná něco pro druhé lidi. Věnovat se dobrovolnické činnosti může pro jedince znamenat příležitost, jak být užitečný i jinak než plněním každodenních povinností. *„... že vidím, že člověku jako můžu pomoci. Že prostě člověk je potřebnej. Jako nejenom v těch věcech, který jsou běžný, jakože vychovává děti a vydělává peníze a já nevím. Prostě něco vlastní nebo co.“* (paní Jarmila) Užitečnost lze spatřovat také v tom, že pokud bude člověk pomáhat druhým lidem, tak se může stát inspirací pro ostatní, kteří taktéž získají odvahu pomoci. *„Ty ostatní se přestanou bát a půjdou taky pomáhat. A že ty, co pomůžou, to jakoby pošlou dál.“* (paní Tereza)

4.5.4 Dobrovolnictví jako příležitost k využití svých schopností

Dobrovolnictví je ve vyprávěních věřících dobrovolníků nahlíženo také jako činnost, při které dospělý člověk uplatňuje svoje schopnosti ve prospěch druhých. Jsou přesvědčeni, že pokud člověk něco umí, neměl by si to nechávat pro sebe. Součástí toho je i mínění, že lidské schopnosti jsou dar od Boha a jako s takovými by měl člověk jednat a prospěšně je využít. Tato kapitola je strukturována tak, aby bylo zřejmé nejdříve, jaké schopnosti informátoři zmiňovali, když hovořili o dobrovolnické činnosti, a následně jak a proč se domnívali, že by měli své schopnosti využívat.

Dobrovolnická činnost ve vyprávěních informátorů figurovala také jako prostředek k využití jejich schopností. *„Jako něco si říkám, že umím, takže chci využít ty svoje schopnosti, což je právě v tý hospicový péči, protože jsem si kvůli tomu udělala i státní ošetrovatelskej kurz. Takže můžu*

i do nemocnice. Jsem schopná převazovat i rány. Což teda samozřejmě při dobrovolnický činnosti nedělám, ale..." (paní Tereza) Schopnosti, které informátoři uváděli, když hovořili o své dobrovolnické činnosti, byly nejrůznější. Ať už se jednalo o dobrou znalost matematiky a fyziky, která se dá užitečně uplatnit v doučování dětí. *„Myslí mi to dobře a jsem schopná naučit. Tak jsem si říkala, že musím nějakým způsobem pomoci.“* (paní Kateřina) Většina informátorů se věnovala dobrovolnické činnosti se starými lidmi. Při takovéto činnosti informátoři uplatňovali svou schopnost naslouchat druhému člověku. *„Potřebují, aby tam s nima někdo byl. Oni většinou tak jako vzpomínají na to, co bylo, ty děti. Když mají s nima hezkej vztah, tak vyprávěj, co a jak, někdo o ty děti třeba přišel.“* (paní Anna) Podle informátorů je schopnost naslouchat druhým a osvojení komunikačních dovedností při kontaktu se starými lidmi mnohdy klíčová. S tím je také spojena schopnost být trpělivý. Například dobrovolníci u seniorů musí umět počkat, když si klient nemůže čas od času vzpomenout nebo mu trvá, než něco vysvětlí. *„To ono si musíš každou chvíli počkat, aby ti došlo, o čem vlastně vypráví, ale to není stejně úplně důležitý. Důležitý je, že si s někým povídají.“* (paní Anna) Nicméně dobrovolník při své činnosti uplatňuje i jiné schopnosti a dovednosti. *„Já jsem musel číst, protože ona nemohla. Každý večer jsem jí četl. Četl jsem jí z Bible. Četl jsem jí z knížek a žalmy a tak... a ona na to reagovala hrozně hezky.“* (pan Jan) Dobrovolník je nápomocný také díky své fyzické síle. *„Já jsem tam byl opravdu jako tlačič vozíku. Doprovázel jsem toho člověka celým dnem.“* (pan Jan) *„Vyhledávali ty důchodce, kteří potřebovali dojít nakoupit, přinést knížky z knihovny nebo pomoci uklidit.“* (paní Tereza) V rámci dobrovolnické činnosti informátor uplatňoval svoji kreativitu. *„Pak bylo náročný, když jsme dělali setkání pro všechny, tak si vymyslet nějaký program, co s těma lidma dělat.“* (paní Anna)

Mezi informátory panuje přesvědčení, že člověk si během života buď nějaké znalosti a dovednosti, které je potřeba předávat dál, osvojuje, nebo je získává darem od Boha. *„Podívejte se, jestliže člověku Bůh dal nějaký schopnosti, tak je musí použít tak, aby to k něčemu bylo. Nemůže si to nechat pro sebe.“* (paní Kateřina) Informátor se tak domnívá, že má využívat své schopnosti, protože mu byly svěřeny Bohem. A tak by měly být využívány v nejlepším případě ve prospěch druhých lidí. Dobrovolnická činnost je tak výborným

způsobem, jak uplatnit své schopnosti v pomoci druhému člověku. „*A měla jsem prostě takovej pocit, že by bylo fajn, abych někomu pomohla, a že jako je škoda mejch schopností, abych jako nic nedělala.*“ (paní Jarmila)

5 Závěr

V bakalářské práci jsem zkoumala formální dobrovolnictví věřících dobrovolníků katolického vyznání. Cílem bylo nahlédnout formální dobrovolnictví očima věřících dobrovolníků. Zajímalo mě, jak oni sami rozumějí své dobrovolnické činnosti. Zkoumala jsem, jaký význam pro ně dobrovolnictví má. Přínosem této bakalářské práce je lepší porozumění tomu, jak chápe svou dobrovolnickou činnost a jak na ni nahlíží věřící dospělý. Jak je přesvědčen Christopher Einolf (2011), je zapotřebí více kvalitativních výzkumů pro pochopení spojitosti mezi náboženstvím a prosociálním chováním, potažmo dobrovolnictvím. Data jsem získala kvalitativní výzkumnou metodou – narativními rozhovory.

Při hledání odpovědi na stanovenou výzkumnou otázku, jaký význam má pro věřící dobrovolníky formální dobrovolnictví, jsem naslouchala dospělým praktikujícím katolíkům, kteří mi vyprávěli o své zkušenosti s formálním dobrovolnictvím. Pro porozumění tomu, jaký význam má dobrovolnictví pro informátora, je nezbytné zaměřit se na to, co ho k dobrovolnictví motivovalo a jaké okolnosti ho k dobrovolnictví přivedly. Informátoři se rozhodli vykonávat dobrovolnickou činnost, protože tak mohou naplňovat své hodnoty. Za důležitou hodnotu, která vede informátora k dobrovolnické činnosti, informátoři označovali pomoc potřebným. K podobnému zjištění došel i Anderson (1978), který ve svém výzkumu zjistil, že převážná většina dobrovolníků vykonává dobrovolnickou činnost, protože chtějí pomáhat druhým lidem. Další hodnoty, o kterých informátoři v mém výzkumu v souvislosti se svou dobrovolnickou činností hovořili, jsou láska k bližnímu, empatie a soucit s těmi, co potřebují jejich pomoc, pokora a touha být dobrým člověkem. Wuthnow (2004) se domnívá, že právě hodnoty, jako je soucit s druhými, pomoc ostatním, láska a péče o potřebné, jsou ve společenství věřících lidí zdůrazňovány. Jak je patrné z vyprávění, na jejich rozhodnutí však mělo vliv i to, v jaké životní situaci informátoři právě byli. Takovou životní situací je například ztráta zaměstnání, mateřská dovolená, dospívání dětí, které již nevyžadují tolik osobní péče. Ve vztahu k dobrovolnictví je dle informátorů důležité, zda mají na vykonávání

dobrovolnické činnosti čas. Uvedené situace se více vztahují k životu žen, protože vzorek dotázaných dobrovolníků tvořily v převážné většině ženy. A dále, jak vyplynulo z vyprávění informátorů, tak společně s hodnotami a určitou životní situací, mohou mít na jejich rozhodnutí vykonávat dobrovolnickou činnost vliv rovněž i sociální sítě. Becker a Dhingra (2001) se domnívají, že tím hlavním, co vede jedince k dobrovolnické činnosti, jsou právě sociální sítě člověka. Ve výzkumu jsem zjistila, že sociální sítě hrají důležitou roli při rozhodování k dobrovolnické činnosti. Prostřednictvím svých sociálních sítí se informátoři dozvídali o možnosti vykonávat dobrovolnickou činnost. Informátor se o této možnosti dozvěděl například od církevní autority či od člověka ze společenství věřících scházejících se v kostele. Přímá žádost od přítele z tohoto společenství se rovněž ukázala jako významný stimul k dobrovolnické činnosti a měla vliv i na typ dobrovolnické aktivity, kterou se informátor zabýval. Kontakty a známosti navázané ve společenství věřících scházejících se v kostele významnou měrou ovlivňují rozhodnutí informátorů pro dobrovolnictví. Nicméně při samotném vykonávání dobrovolnické činnosti už sociální sítě, dle informátorů, hrají minimální roli. Ve vyprávění o své dobrovolnické činnosti informátoři nekladli na ostatní věřící z jejich společenství důraz. Dotázaní informátoři vykonávali dobrovolnictví sice prostřednictvím dobrovolnického centra při místních Charitách, ale pro organizace, které nejsou zřizovány a spravovány církví. Informátoři se zpravidla nevěnovali dobrovolnické činnosti s někým z jejich společenství věřících lidí. Dotázaní dobrovolníci se ve svých vyprávěních o své dobrovolnické činnosti více soustředili na svoji osobní zkušenost s touto činností. Jejich vyprávění směřovalo více k hodnotám, které v dobrovolnictví naplňují. I přesto, že sociální sítě hrají při vstupu do dobrovolnické činnosti významnou roli, setkala jsem se i s tím, že dobrovolnická činnost byla výsledkem iniciativy jedince. Informátor se sám rozhodl a pak si dohledával potřebné informace, aby mohl s dobrovolnickou činností začít.

Ve snaze lépe porozumět tomu, jak informátoři chápou svou dobrovolnickou činnost, jsem se zaměřila na (v odborné literatuře diskutovanou) otázku, do jaké míry se věřící člověk pro dobrovolnictví svobodně rozhoduje. Otázka svobodné volby vykonávat dobrovolnickou činnost

je u věřících lidí poměrně složitá. Svobodnou volbu ve své práci diskutují Frič a Pospíšilová (2010). Vyjmenovávají několik případů, kdy je opravdu otázkou, zda je dobrovolnická činnost skutečně svobodně zvolená. Morální a náboženská povinnost je právě jedním z případů, kdy je otázkou, zda můžeme dobrovolnickou činnost považovat za svobodně zvolené jednání. Nejedná se tedy o náboženskou povinnost, kdy jedinec cítí, že by se dobrovolnictví jakožto věřící měl věnovat? Becker a Halman (2003) uvádějí, že v některých situacích člověk může cítit, že nemá jinou možnost než se do dobrovolnictví zapojit. Ve výzkumu jsem však zjistila, že informátoři spíše než aspekt povinnosti, zdůrazňovali to, že chtějí konat pro druhé dobro a být jim nějakým způsobem prospěšní. Informátorům nezáleželo na tom, co si okolí o jejich dobrovolnické činnosti myslí. Dobrovolníci dle svých vyprávění nemají pocit, že by byli k dobrovolnické činnosti nějakým způsobem tlačeni. Na jedné straně tedy informátoři nepociťují žádný přímý tlak ze strany jejich sociálního okolí, na druhé straně však je z jejich výpovědí patrné, že dobrovolnickou činností naplňují závazek vyplývající z jejich vztahu k Bohu. Tak je tomu v případě, že informátor vnímá svou dobrovolnickou činnost jako plnění Boží vůle nebo je přesvědčen, že mu Bůh dal určité schopnosti, s kterými musí tedy náležitě nakládat. Informátoři dále hovořili o tom, že klienti potřebují jejich pomoc. Lze se proto domnívat, že informátoři určitý tlak pocítují. Jedná se o tlak, který vychází z jejich osobního závazku k lidem, kterým v dobrovolnictví pomáhají.

Z výzkumu dále vyplynulo, že výše zmiňované hodnoty informátorů neovlivnily pouze jejich rozhodnutí stát se dobrovolníkem, nýbrž měly vliv také na to, jakou oblast dobrovolnické činnosti si zvolili. Vybrali si takovou dobrovolnickou činnost, při které pomáhají potřebným. V konkrétním případě se jednalo například o dobrovolnickou činnost se seniory, o doučování dětí či doprovázení umírajících v rámci hospicové péče. Hovořili o svém dobrovolnictví jako o službě druhému člověku. Při práci s klientem se informátoři snaží naplňovat své hodnoty a být tak lepším člověkem.

Ve výzkumu jsem se zaměřila na věřící dobrovolníky v období střední dospělosti (věkové rozmezí 32-55 let) a zjistila jsem, že tato životní fáze má podle vyprávění informátorů vliv na jejich dobrovolnickou činnost. Ve snaze porozumět

významu dobrovolnictví pro samotného dobrovolníka je důležité, v jakém životním období se právě ten člověk nachází (Pospíšilová, 2010). Informátoři ve svých vyprávěních uvádějí, že musí uvažovat nad tím, jak rozdělí svůj čas mezi práci a dobrovolnictví. Rovněž musí přemýšlet, jak skloubit dobrovolnickou činnost s péčí o rodinu. V odborné literatuře se autoři domnívají, že lidé v období mladší dospělosti zdůrazňují mezilidské vztahy, kdežto v pozdějším věku se lidé potřebují cítit užitečně a chtějí být pro druhé potřební (Omoto a kol., 2000). Střední dospělost je pro informátory obdobím, ve kterém chtějí být nějakým způsobem užiteční. Příkladem je informátorka, která je na mateřské dovolené, nechodí do práce, ale stará se o dítě a chce být užitečná ještě jiným způsobem. Jiní informátoři s už dospívajícími dětmi nacházejí čas pro dobrovolnickou činnost, a tak chtějí zaměřit pozornost ještě jiným směrem. Dobrovolnictví je pak pro ně vedle práce alternativním místem pro seberealizaci.

Víra je důležitou součástí toho, jak informátoři rozumí svému dobrovolnictví. Věřící informátoři se ve vyprávěních o své dobrovolnické činnosti zmiňovali také o víře. Z jejich vyprávění bylo patrné, že víra může fungovat jako stimul k dobrovolnické činnosti i jako důvod k setrvávání u ní. Informátoři se při vyprávění o svém dobrovolnictví odkazovali na Písmo jako zdroj inspirace pro dobrovolnickou pomoc druhým lidem. Christopher Einolf (2011) se domnívá, že lidé se hodnoty a ideje učí z textů a evangelií a následně je pak internalizují. Z úryvků Písma, které informátoři citovali, bylo zřejmé, že součástí jejich pojetí víry je zájem o druhého, jejich bližního. Informátoři zmiňovali takové úryvky z Písma, které kladou důraz na pomáhání druhým a na to nebýt k druhým lhotejní. Pojetí víry informátora má vliv na jeho nahlížení na dobrovolnickou činnost. Nahlíží na své dobrovolnictví jako na vztah s druhým člověkem, jako na smysluplnou činnost pro druhého člověka, jako na prostředek k tomu být užitečný a jako na možnost využití svých schopností.

Jak bylo řečeno výše, informátoři rozumí své dobrovolnické činnosti jako vztahu s druhým člověkem. Je pro ně příležitostí k setkávání se s druhým člověkem, k navázání přátelství. Informátoři ve vyprávěních vyjadřují zájem o druhého člověka. Z vyprávění je patrné, že důraz na druhého člověka,

který hlásá náboženské učení, má vliv i na to, jak informátor rozumí své dobrovolnické činnosti.

Informátoři považují dobrovolnickou činnost za smysluplnou a naplňující. Dobrovolníci nacházejí smysl činnosti jak pro sebe, tak pro příjemce dobrovolnictví. Pro informátory je dobrovolnická činnost prostředkem, jak lidem přinést do života povzbuzení a rozptýlení z jejich obav a těžkostí. Dobrovolnická činnost má smysl, protože přináší druhému člověku do života radost. Svou aktivitou mu dobrovolníci ukazují, že je tu někdo, kdo se o něj zajímá. Pro samotného dobrovolníka je pak dobrovolnictví cestou k osobnímu růstu, možností překonat sám sebe, své nedostatky a pohodlnost. To, že informátoři chtějí vykonávat dobrovolnickou činnost, která je pro ně příležitostí k tomu překonat se, souvisí s jejich přesvědčením, že touto snahou se mohou stát lepšími lidmi a naplnit tak křesťanský ideál dobrého člověka. Vykonávání dobrovolnické činnosti je také způsobem, jak si dle informátorů mohou rozšířit své obzory, ať už zjištěním, že se i ostatní potýkají s podobnými problémy, jako máme my, či pochopením, že naše problémy nejsou v porovnání s problémy ostatních lidí tak veliké. Tím, že dobrovolnictví rozšiřuje obzory, nutí člověka přemýšlet o sobě i o ostatních. I pro dobrovolníka je dle informátorů dobrovolnická činnost rozptýlením a odvedením pozornosti od běžných starostí.

Dotázaní dobrovolníci spatřují význam své dobrovolnické činnosti v její užitečnosti. Anderson (1978) ve svém výzkumu zjistil, že mnoho dobrovolníků vykonává dobrovolnictví právě proto, že chtějí být užiteční. Z vyprávění je patrné, že za užitečnou považují takovou činnost, při které pomáhají potřebným. Jedná se o takovou činnost, při které naplňují vyznávané hodnoty. Dobrovolnická činnost je pro informátory nejen možností, jak být užitečný v pomoci druhým, ale i příležitostí k využití vlastních schopností. Informátoři hovořili o tom, že jestliže člověk má nějakou dovednost, něco umí, neměl by si to nechávat jenom pro sebe.

Z předchozích odstavců je zřejmé, že informátoři rozumí svému dobrovolnictví jako součásti jejich života věřícího člověka. O své dobrovolnické činnosti neuvažují odděleně od svého života. Dobrovolnická činnost je pro ně způsobem, jak správně žít život věřícího člověka. Věřící informátoři se ve svém vyprávění o svém dobrovolnictví zmiňovali o víře,

o hodnotách, které je k dobrovolnické činnosti vedou a které spojují se svou vírou. Pro dotázané informátory je dobrovolnictví prostředkem, jak tyto hodnoty naplňovat. Autoři sociologických studií dobrovolnictví věřících lidí kladou důraz na sociální sítě jedince (Einolf, 2011). Ve výzkumu jsem zjistila, že to, jak věřící dobrovolníci rozumí své dobrovolnické činnosti, více souvisí s jejich hodnotami spojenými s jejich vírou než se společenstvím věřících lidí scházejících se v kostele. Dobrovolnická činnost má pro ně význam v tom, že v ní realizují hodnoty vycházející z jejich víry a snaží se tak přibližovat křesťanskému ideálu dobrého člověka. Na druhé straně ne všichni věřící se věnují dobrovolnické činnosti. Výsledky mého výzkumu naznačují, že důležité jsou nejen náboženské hodnoty věřícího dobrovolníka, ale i jeho životní situace a sociální vazby na lidi ze společenství věřících, kteří mu mohou zprostředkovat informace o dobrovolnictví a podnítit tak jeho rozhodnutí k dobrovolnictví.

6 Seznam použité literatury

- Anderson, J. C., & Moore, L. F. (1978). The motivation to volunteer. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 7(3), 120-129.
- Becker, P. E., & Dhingra, P. H. (2001). Religious involvement and volunteering: Implications for civil society. *Sociology of Religion*, 62(3), 315-335.
- Cnaan, R. A., Handy, F., & Wadsworth, M. (1996). Defining who is a volunteer: Conceptual and empirical considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25(3), 364-383.
- Cnaan, R. A., & Boddie, S. C. (2002). *The invisible caring hand: American congregations and the provision of welfare*. New York: NYU Press.
- Dekker, P., & Halman, L. (2003). Volunteering and values: An introduction. In P. Dekker & L. Halman (Eds.), *The values of volunteering. Cross-cultural perspectives* (pp. 1-17). New York: Kluwer Academic/ Plenum Publishers.
- Disman, M. (2008). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.
- Einolf, C. J. (2011). The link between religion and helping others: The role of values, ideas, and language. *Sociology of Religion*, 72(4), 435-455
- Frič, P., & Pospíšilová, T. (2010). *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes.
- Hájek, M., Havlík, M., & Nekvapil, J. (2012). Narativní analýza v sociologickém výzkumu: přístupy a jednotící rámec. *Sociologický časopis*, 48(2), 199-233.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál
- Hoge, R., Zech, C., McNamara, P., & Donahue, M. J. (1998). The value of volunteers as resources for congregations. *Journal for The Scientific Study of Religion*, 37,470-480.
- Chenail, R. J. (1998). Jak srovnat kvalitativní výzkum do latě? *Biograf*, 15-16, 30 odst.
- Chvístková, L. (2004). Výzkumný vztah jako sdílení zkušenosti s druhými lidmi. *Biograf*, (35), 28 odst.
- Janoski, T., & Wilson, J. (1995). Pathways to voluntarism: Family socialization and status transmission models. *Social Forces*, 74(1), 271-292.
- Musick, M. A., & Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*. Bloomington, IN: Indiana University Press.

- Okun, M. A., Barr, A., & Herzog, A. (1998). Motivation to volunteer by older adults: a test of competing measurement models. *Psychology and Aging, 13*(4), 608.
- Omoto, A. M., Snyder, M., & Martino, S. C. (2000). Volunteerism and the life course: Investigating age-related agendas for action. *Basic and Applied Social Psychology, 22*(3), 181-197.
- Park, J. Z., & Smith, C. (2000). 'To Whom Much Has Been Given...': Religious capital and community voluntarism among churchgoing protestants. *Journal for the Scientific Study of Religion, 39*(3), 272-286.
- Penner, L. A. (2002). Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective. *Journal of Social Issues, 58*(3), 447-467.
- Perry, J. L., Brudney, J. L., Coursey, D., & Littlepage, L. (2008). What drives morally committed citizens? A study of the antecedents of public service motivation. *Public Administration Review, 68*(3), 445-458.
- Pospíšilová, T. (2010). Dobrovolnictví v kontextu životní dráhy dobrovolníků. *Lidé města, (01)*, 109-133.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone. *Journal of Democracy, 6*(1), 65-78.
- Saroglou, V. (2006). Religion's role in prosocial behavior: Myth or reality? *Religion, 31*(2), 1-8.
- Sbírka zákonů ČR: Zákon č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů
- Svoboda, M. (2007). Biografická metoda v antropologii. *AntropoWEBZIN, 2-3/2007*. [cit. 2014-11-10] Dostupné z <http://antropologie.zcu.cz/biograficka-metoda-v-antropologii>
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology, 26*(1), 215-240.
- Wilson, J., & Janoski, T. (1995). The contribution of religion to volunteer work. *Sociology of Religion, 56*(2), 137-152.
- Wilson, J., & Musick, M. (1997). Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work. *American Sociological Review, 62*, 694-713.
- Wilson, J., & Musick, M. (1998). The contribution of social resources to volunteering. *Social Science Quarterly, 79*(4), 799-814.
- Wood, R. L. (1997). Social capital and political culture God Meets Politics in the Inner City. *American Behavioral Scientist, 40*(5), 595-605.
- Wuthnow, R. (1991). *Acts of compassion: Caring for others and helping ourselves*. Princeton, NJ, USA: Princeton University Press.
- Wuthnow, R. (2004). *Saving America?: Faith-based services and the future of civil society*. Princeton, NJ, USA: Princeton University Press.

Yeung, A. B. (2004). An intricate triangle—religiosity, volunteering, and social capital: The European perspective, the case of Finland. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 33(3), 401-422.